

Pred 1000 rokmi upevnila sa naša národná jednota, vzniklá zo slovanských kmeňov. Žijeme v ľubobí, v ktorom oslavujeme toto veľké jubileum štátu a národa. Slávostné jubileum! O to viac, že má miesto v Poľsku, ktoré buduje socializmus, v Poľsku milujúcim mier a šíriacom myšlienku priateľstva medzi národmi, v krajine, ktorá hoci len nedávno dvihala sa z ruín a spálenišť príšernej vojny, predsa v tak krátkom období vytvorila silné základy neďalekej zámožnosti.

Z tmy dejín, z legiend a ustných podaní vynárajú sa obrazy našich predkov! Oni tiež nadovšetko cenili mier, bratstvo a ľetu k právu. Boli známi svojím pohostinstvom, a ich domy boli bohaté. Teofilat Simonata — byzantský dejepisec (7. storočie p.n.l.) piše okolo r. 629 o Slovanoch, ktorí pricestovali na dvor cisára Maurica: „Dalej vraveli, že chodia s gajdami, lebo nezvykli si pripínať moče, nakofko ich krajina nepozná železo a preto im dovozuje žiť v mieri a zhode, hrajú teda na gajdach, lebo nevedia hrať na trúbach. Kona totiž cudzia je vojna, správne, vraveli, aby tí malí rádi hudobné cvičenia. Keď to počul samovládca obľúbil si národ a uetil ich pohostinným prijatím, len ich spomedzi všetkých barbarov, ktorí sa s ním stretli a obdivujú ich výšku a krásu ich tela poslal ich do Heraklej“.

Takýto, mierovi objavovali sa svetu Slovania. Neskoršie podania ukazujú však, že naši predkovia vedeli byť i hrdinskí, že malí zmysel pre obranu a vedeli sa postaviť proti nepriateľom. Na tomto mieste môžeme pripomenúť Kraka, ktorému sa pripisuje český pôvod, a ktorý vládel Polanom a Čechom, založil mesto Kraków a osloboďil ho od draka, keď ho nakrmil mäsom naplneným sírou. Oslobodená krajina žila vraj šťastne a v mieri, vďačný ľud zasa, usypal mu na hore Lessacie pri Krakove mohylu. Jeho dcéra Wanda, ktorá prisahala, že ostane pannou, odmietla odovzdať ruku kniežaťu Allemanov — Rytogarovi. Nemeči urazení odmietnutím napadajú krajinu, ale sú porazení. Wanda obetuje sa behom, dobrovoľne skáče do Visly. A opäť ľud sype jej mohylu pri Dłubni, miestu vzdialenej od Krakowa.

Tie a iné legendy poznáme. Dejepisci hľadajú sa len o niektoré podrobnosti. Lebo čas ich poznačil svojou pečaťou. Predsa však je isté, že Slovania, od ktorých pochádzame, boli národní usilovními a kludnými, pohostinnými a priateľskými, keď však si to vyžadovali okolnosti bojovními a hrdinskými.

Tento rok končia oficiálne slávnosti Tisícročia poľského štátu, vyhlásené na slávostnom, plenárnom zasadnutí Sejmu PRL (26.II.1958), ktoré sa konali v rokoch 1960—66. Ale v budúcnosti často sa budeme vraciať k prameňom našich dejín. Dejiny so svojimi plnými chvály alebo bolestnými pre národ stránkami, budu nám vždy slúžiť.

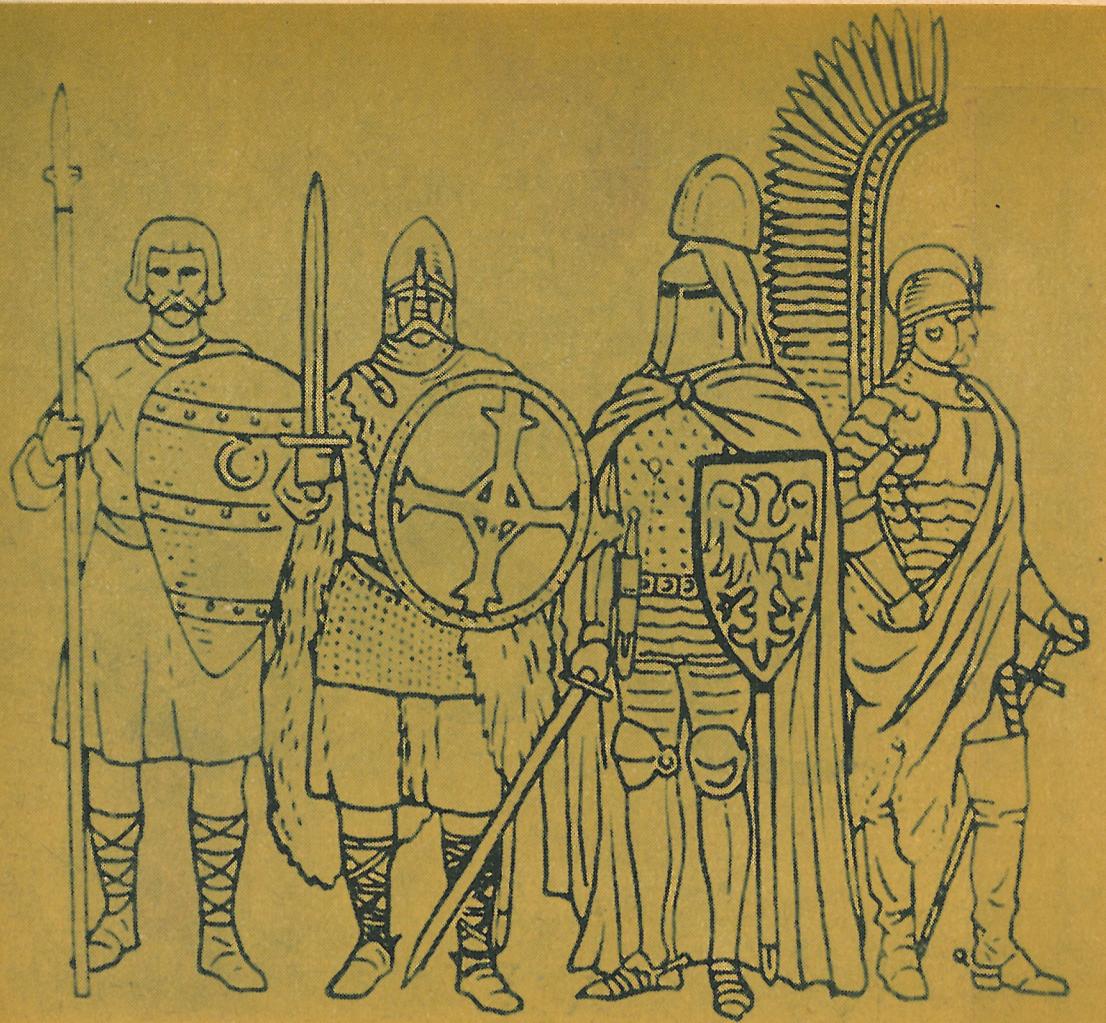
Mnohé udalosti, dáta sú spojené s našim Tisícročím. Bohatá publicistika Tisícročia tiež nevyčerpala všetky témy hodne upamätnenia. Súčasne na finále tohto veľkého výročia a na XXII.-výročie vzniku Ludového Poľska je treba spomenúť ešte jednu záležitosť, ktorá má prvoradý význam pre poľský štát. Je to náš návrat na Piastovské zeme a trvalé opretie našich hraníc na Odre a Nise. Tieto historické poľské hranice sa nám vrátili vo chvíli keď sme začali budovať zraby socialistického Poľska. Za nimi a za socializmom stojí dnes celý národ zjednotený vo Fronte Národnej Jednoty. Poľský národ, ktorý má susedov milujúcich mier, ktorý je v spojenectve so všetkými krajinami socialistického tábora, je istý svojho zajtrajska.

Hrdí na to čo sme dosiahli, kráčame do nového, začínajúceho tisícročia poľského štátu.

966

1966

NOVINY TISÍCROČIA

NIEMCZA ODRAZILA ÚTOK

Vroclav, 24. septembra 1017. Hlavný stan Boleslava dáva na vedomie: po mesačnom, neúspešnom obliehaní Niemezky spojenými nemecko-luticko-českými vojskami, Henrich II. nariadił odchod. Hrdinský hrad zadržal nápor nepriateľa a naklonil váhu víazstva v tejto vojne, na stranu Poľska.

Najväčším úspechom obancov bolo spálenie nemeckých obliehačích strojov, pomocou ktorých nepriateľ chcel generálnym útokom dobyť opevnené hradiste.

MIEROVÁ ZMLUVA S NEMECKOM

Budziszyn, 31. januára 1018. Podľa informácií poľskej kráľovskej kancelárie, viera bol zapísaný mier medzi Poľskom a Nemeckom.

Poľské kráľovstvo reprezentoval a vystupoval v Budziszynve v úlohe domáceho pána osobne vládca spolu s celým dvorom, nemeckú stránku, ktorá musela pristati na veľmi tvrdé podmienky, reprezentoval splnomocnený mimoriadny vyslanec, jeho exelencia arcibiskup Magdeburga Gerha a Štýria delegáti, ktorí ho sprevádzali.

V mierovej zmluve Nemci sa museli zaviazať, že dodaju posily pre ruskú výpravu kráľa Boleslava ako aj uznať, že Dolné Lužice, Milsko a Morava patria Poľsku.

V interviere, ktoré poskytol nášmu zvláštneho dopisovateľovi vedúci nemeckej delegácie oznamil a.i. „Zapísahali sme mier nie taký, aký sa patrilo — ale aký sme mohli uzavrieť“.

Král Boleslav priviedol z kijevskej výpravy mnohých zajatecov. Jedného z nich menom Mojžiš Węgrzyn kráľ daroval naj-

krajšej dvornej dáme, ktoréj manžel padol v kijevskej výprave.

Zajatec-nevoľník vyznamenal sa peknou poštou a neobvyklou krásou. Keď ho uvidela jeho paní, zahorela k nemu prudkou láskou. Chcela, aby sa stal jej milencom. Ale Mojžiš Węgrzyn, ktorý sa rozhodol slúžiť len Bohu a na ženy nehladiet, zamietol dokonca návrh, že ho oslobodí a pohrdal slúhom manželstva s krásnou dvornou dámou.

Zena takýmito slovami zaprisahala Mojžiša Węgrzyna: „Daj, aby som sa konečne potešila tvojou mužskou nádherou! Lebo som sytá tejto milostnej tuhy k tebe a nechcem dlhšie ľahostajne hľať na to, ako bezmýšlienkovite trati svoju vlastnú krásu. Preto spôsob, aby uhasol plameň môjho srdca, ktorý mňa tráví a ničí! A vtedy ja najdem mier mojich myšlienok a odpočinie si od svojej náruživosti.“

Napriek takémuto zaklinaniu, napriek darom, ktorými ho zahrňovala, napriek tomu, že ho obliekala do krásnych šiat a dávala výborne jedlo a nápoje, tento muž bol neochvený! „Kvôli Bohu, vravel, mám radšej suchý chlieb a vodu i čnosť, ako druhé jedlá a víno podliate hriechom!“

Ani len prosby jeho spolužičov-zajatecov, ktorí dúfali, že Mojžiš Węgrzyn sa prihovorí za nich, neboli v stave zlomiť odpor svätého muža.

Víazne tiež prešiel Mojžiš Węgrzyn skúšku mučenia, ktorým narúživa dvorná dáma chcela zlomiť svojho nevoľníka a s radosťou podstúpil muky z lásky k Bohu!!! Vivant sequentes!!

DIPLOMATICKÁ KRONIKA

Kijev r. 1018. Podľa zpráv nášho vojnového ko-repondenta, kráľ Boleslav po obsadení Kijeva odosielal posolstvo do Byzancie. Poslovia zaviezli notu cisárov Baziliu II. Toto je podstatný obsah noty:

„Budeš mať vo mne odaného spojence, ak mi budete verným priateľom. V opačnom prípade najdeš vo mne premohutného a neporaziteľného nepriateľa!“

Gniezno, r. 1027. Milostivý kráľ Mieszko II. prijal na audiencii poslov lotrinskéj kňažnej Matildy. Posol odovzdal poľskému kráľovi darom od lotrinskéj kňažnej liturgickú knihu *Ordo Romanorum*.

Tento nádherný dar a pripojený k nemu venovaný list majú svoju politickú výrečnosť. Lebo politické kruhy, v ktorých dôležitú úlohu odohráva manžel dárkyne, kneža Fridrich, sú v opozícii proti Konradovi II. a v protiklade k nepriateľským náladenemu voči Poľsku ciárovi a jeho priaznivcom, sú priateľmi kráľa Mieszka a radi prijímajú na vedomie fakt jeho korunovácie.

Významné vo venovanom liste sú dvojnásobným priania, s akými sa obracia kňažna Matilda na poľského kráľa: „...praje Matilda... šťastné nad nepriateľom víťazstvo“, „aby všemohúci Boh... daroval Ti dlhy život a palmu víťazstva, povýšil Ta nad všetkých Tvojich nepriateľov!“

ZO SVETA

Kijev r. 1015. Po smrti Vladimíra Sviatoslavovi kijevským trónom zavládol jeho najstarší syn kneža Svätopluk.

Kijev r. 1016. Kneža Svätopluk oznamil svoj politický program: „Zabijem všetkých bratov a sám prevezmem rusku

(DOKONČENIE NA STR. 6-7)

PLODNÁ NÁVŠTEVA

Návšteva prezidenta de Gaulle'a v Sovietskom sváze nebola obvyklou zdvorilostnou návštavou, ale mimoriadnou návštavou, ktorej výsledky sú dlhodobé a budú pôsobiť nielen na pomery medzi Francúzskom a Sovietskym svázom, ale tiež na rozvoj medzinárodnej politiky. Samozrejme v kladnom zmysle.

EURÓPSKE PROBLÉMY

Jednou z tém rozhovorov boli európske problémy, a presnejšie riešenie týchto problémov za účelom zaistenie normálnej situácie na tom kontinente. Jedná sa tu predovšetkým o bezpečnosť Európy a nemecký problém, a na tieto otázky obidve strany vymenili názory. Bolo zistené, že o problémoch Európy malo by sa uvažovať predovšetkým v európskom rámci a že je treba stvárať podmienky priaznive pre dorozumenie, najmä zaistieť patriarchné ovzdušie pre zmiernenie napäťa, porozumenie a zblíženie krajín Západu a Východu. Zdôrazňovalo sa, že prvoradým cieľom Sovietského svázu a Francúzska je normalizácia pomierov pri zachovaní úcty k nezávislosti každej krajiny, nezasahovaní do vnútorných záležitostí. Poukazovalo sa, že normalizácia mala by zahrňovať hospodársku, kultúrnu, technickú, ako aj politickú oblasť.

SITUÁCIA V JUHO-VÝCHODNEJ ÁZII

Analizujúc aktuálny rozvoj situácie na tom kontinente obidve strany zistili, že vyvoláva stále väčšie znepokojenie v súvislosti so zaostrováním sa vojny vo Vietname. Deklarácia hľa: „Sovietska a francúzska vláda domnievajú sa, že jediným východiskom zo situácie ohrozujúcej mier, je regulovanie záležitostí na základe ženevských dohôd z roku 1954, s vylúčením každej cudziej ingerencie vo Vietname“.

PROBLÉM ODZBROJENIA

Obidve stránky s poľutovaním zistili, že v tejto oblasti zatiaľ nebolo dosiahnuté dorozumenie, ktoré by dovolilo vojsk na cestu všeobecného a kontrolovaného odzbrojenia, akým ohrozuje mier šírenie sa jaderných zbraní. Považuje sa za nutné, aby mocnosti, ktoré disponujú takýmito zbraniami pouvažovali o prostredkoch, ktoré by mohli v tejto oblasti zaistiť skutočné odzbrojenie.

SOVIETSKO-FRANCÚZSKÉ POMERY

Uvažovalo sa o všetkých aspektoch prehľbenia pomierov medzi obidvojimi krajinami v oblasti výmeny a spolupráce, v oblasti kultúry, vedy a techniky, v oblasti mierového využitia atómovej energie. Rozhodlo sa za účelom prehľbenia vzájomnej dôvery a poširenia oblasti dorozumenia a sovietsko-francúzskej spolupráce, prevádzka regulárne vzájomne konzultácie. Tieto konzultácie budú zahrňovať tiež európske problémy a iné medzinárodné problémy, ktoré sú predmetom spoločných záujmov. Za účelom upevnenia stykov na najvyššej úrovni Sovietsky sváz a Francúzsko rozhodli sa inštalovať priamu telefonickej linku medzi Kremľom a Elizejským palácom.

Návšteva prezidenta de Gaulle'a v Sovietskom sváze je hodnotená ako veľký vklad do prehľbenia vzájomného pochopenia medzi Sovietskym svázom a Francúzskom, ako činiteľ, ktorý upevnil znovuododiacú sa dôveru v Európe, ako pôsobenie v záujme pokroku a mieru na celom svete.

MEMENTO

Pred niekoľkými dňami — 22. júna bolo tomu štvrté storočia čo hitlerovské Nemecko z územia okupovaných krajín zaplavencov svojimi vojskami napadol Sovietsky sváz. Začal sa dosiať najväčší v dejinách, gigantický zápas a prvá socialistická krajina stala sa hlavnou silou boja proti nemeckému imperialistickému barbarstvu. Cenu obete, ktorú Sovietsky sváz položil na oltár víťazstva, boli 20 miliónov stratených životov, zničených 1.700 mest a 70.000 obcí...

Vojaci útočiaci celou silou miliónových hitlerovských armád boli presvedčení o hladkom a rýchлом víťazstve. Hrdinskou obranou Moskvy, Leningradu, Sevastopolu a obrovskej sovietskej kontrofenzívy v zime 1941/42 stroskotali hitlerovské plány na bleskové víťazstvo.

Potom nadišiel — Stalingrad. Prvá od Jeny roku 1806 porážka a kapitulácia nemeckej armády na bitevnom poli. Porazila agresiu hitlerovských horov a odobrala im vojenskú iniciatívu, započala víťazný pochod Červenej armády na západ až po dobytie Berlína.

Dnes keď spomíname obrovský a historický význam víťazstva nad imperialistickým Nemeckom, treba vyzdvihnuť všetky dejinné ponaučenia z udalostí spred štvrtstoročia, ktoré platia i v tejto dobe. Lebo agresivita imperializmu sa opäť krute a hanebne prejavuje. V Európe politika západonemeckej vlády nesplňuje záväzky vyplývajúce z Postupimskej dohody a nelikvidovala zdroje tradičného nemeckého imperialismu. Nevyvodila dôsledky z dejinnej porážky nacistického Nemecka, ale svojimi revanšistickými zámermi vytvára ohnišťa napäťa ohrozujúce bezpečnosť národov Európy. Sme svedkami veľkej provokácie, akou je pokus širokej rehabilitácie nemeckého imperialismu a militarizmu, ktorý buduje silnú armádu, dychtivo siha po atómových zbraniach a trvá na programe revízie výsledkov druhej svetovej vojny. Vo Vietname zasa imperialistické Spojené štáty severoamerické svojou brutálnou agresiou proti pokojnému vietnamskému ľudu vyvolávajú nebezpečie vzniku katastrofy akou bola prvá a druhá svetová vojna.

Preto proti ohrozeniu mieru a bezpečnosti národov, ktorého pramene nachádzajú sa na pôde Západného Nemecka a USA, treba vyzdvihnuť všetky ponaučenia z minulosti. Dnes je ešte čas, aby sa nebezpečie západonemeckého imperialismu izolovalo, aby bol uzavretý mier vo Vietname a aby národy sveta našli spoločnú základňu pre zaistenie mieru, bezpečnosti a širokej mierovej spolupráce. Je treba mobilizovať všetky sily, aby sa likvidovalo nebezpečie vzniku novej vojnovej povíchrice na našom kontinente a v Ázii. Aby už nikdy nijaké sily v Nemecku alebo inde, nemohli uvrhnúť svet do novej svetovej katastrofy.

VÝROČIA V JÚLI

6.VII.1950 Zmluva medzi Poľskom a NDR o hranici na Odre a Nise.	17.VII.-2.VIII.1945 — Postupimská konferencia.
14.VII.1789 — Počiatok Veľkej francúzskej revolúcie.	18.VII.1936 — Prepuknutie občianskej vojny v Španielsku.
14.VII.1889 — Vznik II. Internacionály.	21.VII.1944 — Vznik PKWN.
15.VII.1910 — Bitka pri Grunwalde.	22.VII.1944 — Vyhlásenie manifestu PKWN.
15.VII.1943 — Prísaha I. divízie T. Kościuszku.	22.VII. — Sviačok znovuzrodenia Poľska.
	22.VII.1952 — Schválenie ústavy PRL.
	VII.1893 — Založenie SDKPiL.

ŠPANĚLSKO NEPŘEMOŽITELNÉ

18. července uplyne třicet let od vypuknutí občanské války ve Španělsku. Byla to válka, v níž ozbrojený španělský lid, jemuž pomáhaly Mezinárodní dělnické brigády, se postavil proti fašistickému vojenskému puči generála Franco na Kanářských ostrovech a v Maroku. V hlavním městě pouze nečetné vojenské posádky se připojily k povstalcům. Obrovská většina země s Madridem a Barcelonou byla pro legální vládu republiky.

Bitvy byly dlouhé, urputné a jejich výsledek byl proměnlivý. Na začátku vše poukazovalo na to, že povstalci se neudrží. Ale na pomoc přispěchali dva fašističtí diktátoři — Hitler a Mussolini. Na jejich rozkaz zamířily do Španělska transporty lidí a vojenské výzbroje z Německa a z Itálie. Na oddíly, věrné vládě, vrhly se německé letecké jednotky — proslavený „Legion Condor“, o kterém Goering hovořil v roce 1946 na Norymberském procesu: „Posílal jsem do Španělska značnou část vzdušné dopravní flotily, pokusné eskadry stíhačů, letadla bojová a bombardovací, motorizované jednotky, obrněné a protiletecteké dělostřelectvo. Díky tomu jsem mohl za podmínek „střílení na ostrov“ provést kontrolu vybavení a lidí. Snažil jsem se, aby vojáci a důstojníci byli plynule vyměňováni. Do Španělska jsme posílali nové sily, a ty, které už získaly zkušenosť, byly stahovány do Německa.“

Jak lze pozorovat, Německo od první chvíle považovalo krvavou válku ve Španělsku za vhodný terén pro manévry svých ozbrojených jednotek. A německé a italské letecké sily během této války stále prováděly nové „experimenty“, zkoušely účinnost náletů na vojenské základny, na továrny a nechráněná města. Současně byla vyzkoušena „vhodnost“ německé zbraně a německé válečné strategie.

Splnění tohoto úkolu ulehčila Německu Francie Bluma, Anglie a USA, které vedly politiku nezasahování do španělských záležitostí. Ve skutečnosti totiž chválená politika nezasahování a neutrality znemocňovala oficiální vládě nákup zbraní a jiných strategických potřeb, avšak nepřekážela Němcům a Italům realizovat agresivní politiku projevující se vydátnou pomocí povstalcům jak dodáváním lidí, tak také zbraní.

Tyto dodávky docela veřejně prováděny byly Hitlerovi a Mussolini mu ještě ulehčeny rozhodnutím t. zv. Mezinárodní neintervenční ligy v březnu roku 1937, aby bylo bojující Španělsko z moře a pevniny obklopeno pevnou bariérou, která by zadřžovala veškeré dodávky a pomoc zvenčí. A opravdovou ironií bylo svěření provedení této blokády Němcům, Italům

a Anglii. Od té chvíle německé dodávky dostával Franco bez nejmenší překážky. A protože to nebylo ještě období, v němž Německo už vůbec nepočítalo se světovým miněním, byla skládána, jedno po druhém, oficiální prohlášení v nichž podáváno, že vlády Ríše ani Itálie nedodávají do Španělska zbraně a ani nemíní je dodávat. Vlády států, které byly členy této ligy, spokojily se těmito prohlášeními. Přečtěme si, co o této pravidelné úloze Němců v mezinárodní organizaci vypovídá Joachim von Ribbentrop před Mezinárodním tribunálem v Norimberku roku 1946: „Naše činnost v této lize se projevovala hlavně zatížením účasti německých vojenských jednotek v občanské válce.“

Projevem pomoci, již demokratické síly celého světa udělily vládě Španělska, byly Mezinárodní brigády, oddíly dobrovolníků z mnoha států, také polských, jichž bylo asi 5 tisíc v Brigádě Jarosława Dąbrowského a kteří se účastnili všech důležitějších válečných akcí.

Po téměř tříletých těžkých bojích, v březnu 1939, podlehla republikánská armáda přesile nepřítele. Španělskemu národu byla nasazena pouta fašismu a veškerý společenský a hospodářský rozvoj státu byl brzděn.

Dějiny občanské války ve Španělsku jsou nejencm krásným příkladem solidarity dělnické třídy, ale zobrazují také proces povstávání hnědého fašismu, jenž silou získané pomoci a tichým souhlasem umožnil Francovi ovládnout zemi.

Franco nezapomněl odvázjemnit se Hitlerovi za druhé světové války. A ačkoliv Španělsko formálně bylo neutrální, ve skutečnosti pomáhalo Německu tím, že jim umožnilo vytvoření vojenských základen na svém území a posílalo dobrovolníky na východní frontu — byla to tzv. modrá divize. Vedle uveřejňujeme snímek zvláštního vydání úplatkovských novin, které vydávali Němci v obsazeném Polsku, v nichž triumfálně oznamováno o této pomoci hitlerovské říši.

Ačkoliv uplynulo už 30 let fašistické diktatury ve Španělsku, působí na tomto území mnohé podzemní opoziční skupiny a zemí stále častěji otrásají stávky a protestní demonstrace proti režimu a také proti opětovnému zapřažení Španělska, tentokrát do služeb amerického imperialismu. Hlavním mluvčím jednotného vystupování celé opozice je Komunistická strana Španělska, bojující za osvobození své země, shození teroru Franco a četnicka, které pronásleduje španělský lid.

A. A.

ZAJTRAJSOK NÁŠHO POL'NOHOSPODÁRSTVA

Celková polnohospodárska výroba v rokoch 1961-1965 stúpla o 22,2% to znamená, že priemerné tempo rastu tejto výroby činilo asi 4%, keď v rokoch 1956-1960 bolo dosiahnuté 3,7%, a v rokoch 1951-55 len 1%. Rozdiel veľký, a súčasne je to uspokojive, že kráčame vpred.

Avšak napriek značnemu zlepšeniu nadálej sa prejavujú značné disproporcii medzi rastom pestovania krmív a požiadavkami rozvíjajúcymi sa chovu. Toto spôsobuje napätie v cibnej bilancii krajiny a výsledkom je nutnosť importovania obilia z cudskej.

Preto generálnym problémom, ktorý musí vyriešiť naše polnohospodárstvo v tejto päťročnici je zvýšenie produkcie obilia a zelených krmív, aby sa likvidovalo obtažný pre krajinu import obilia.

Zajtrajsok nášho polnohospodárstva je zložený a bohatý obsahom. Môžme na ten zajtrajsok hľadiť napr. zo zorného uhla produktivity, to znamená analyzovať vybavenie rolnictva výrob-nými prostriedkami. Môžme tiež na tomto mieste vrávieť o záležitosti

zmen zriadenia, ktoré mají vplyv na polnohospodárstvo a ktoré ešte budú mať miesto v nôh.

Jedno je isté, že zajtrajsok nášho polnohospodárstva bude sa stvárať v súhlase so široko chápánymi potrebami a možnosťami krajiny.

Požiadavky vyplývajú z nutnosti rychlého zlepšenia zásobenia obyvateľstva potravinami, priemyslu surovinami polnohospodárskeho pôvodu atď. A možnosti vyplývajú z prirodo-klimatických ako aj pôdových podmiienok, zo zásob pracovných sôl, z výrobných schopností rolníkov, zo zásobenia rolnictva strojmi, umelými hnojivami, kvalifikovaným osevným zrnom, úverovej pomoci štátu atď. Samozrejme, keď by možnosti štátu pomoci pre rolnictvo boli väčšie, určite i rolnictvo mohlo by rýchlejšie pozdvihovať produkciu. Môže sa však tu pôsobiť len v rámci možnosti načrt-nutých celkom národochospodárstva.

Bola už dosiahnutá určitá úroveň priemyselnej výroby. V tejto päťročnici štát mohol určiť ovela viac, lebo skoro dva a pol násobne viac prostriedkov na rozvoj polnohospodárstva, ako minulý päťročník. Napr. ku koncu roku 1970 dodávky umelých hnojív budú také, že na 1 ha ornej pôdy budú činiti asi 130 kg čistého zloženia. Stúpnu aj dodávky hnojivo-vého vápna, chemických prostriedkov na ochranu rastlín, zlepší sa ho-

spodárenie osivami a dodávky hodnotných miešaniek roku 1970 — viac ako 4 mln. ton.

Koná sa veľké investičné úsilie v polnohospodárstve. Na výrobné in-vesticie v rolnictve bolo určených asi 146 mld. zl. t.j. asi 24% nákladov na výrobné investicie celého národochospodárstva. Z tejto kvóty na melioráciu je určených okolo 23 mld. zl., na stavebnictvo asi 43,5 mld. zl., rolnictvo obdrží asi 140 tis. traktorov a stovky tisícov iných strojov.

To znamená, že to čo urobíme v polnohospodárstve v tejto päťročnici bude veľkým krokom vpred. Avšak aj v budúcnosti bude veľa toho, čo bude treba urobiť. Je pravdou, že r. 1970 máme dosiahnuť 21 q obilia z 1 hektára priemerne v Poľsku, ale musíme si uvedomiť, že Francúzsko už dnes dosahuje viac ako 25q, NSR asi 32q, bratské Československo asi 24q z hektára. Budeme mať na 1 ha ornej pôdy 130 kg umelých hnojív, ale NSR už dosahuje 182 kg, Dánsko 138 kg. Je pravdou, že na jeden traktor roku 1970 bude prípadne u nás 85 ha pôdy (teraz asi 200 ha) avšak v rade vyspelých európskych krajín prípadne už teraz na jeden traktor menej ako 30 hektárov.

Úspešné hospodárenie, udržanie tempa pokroku, zlepšenie hmotných podmienok rolníka, budú záležať od jeho aktívneho spojenia s hospodárskym aparátom obsluhujúcim rolní-

ctvo. Súčasne ak rolník nechce zao-stavat za svojimi susedmi, nemôže sa zatvárať v hraniciach svojho gazdovstva. Je nutné udržiavanie každoden-ných stykov s obecným agrónomom, obecným družstvom, kontraktujúcim aparátom, to znamená skutočné široké styky.

Nás štát kladie veľký dôraz na po-zdvihanie polnohospodárskych ve-domostí. V zimnom období sú organi-zované kurzy z cboru agrotechniky, mechanizácie atď. Školí sa tisíce od-borníkov — mechanizátorov, odborníkov ochrany rastlín, zootechnikov, sta-vebných odborníkov, elektrikárov a predstaviteľov iných povolaní nutne potrebných v modernom rolnictve. Nahradenie tých všetkých ele-mentov pokroku podmienujúcich po-zdvihnutie úrovne rolnictva už dnes je v protiklade s tradíčnou agrárnu-štruktúrou našej krajiny. Má malé gazdovstvo možnosť využitia všetkých dobradenia techniky, ktoré po-skrytuje pokrok? Uvedomujeme si, že nie plne.

I keď neurčujeme formy budúcich zmen na dedinách, môžeme už dnes povedať, že život a pracovné podmienky tak stvárnia výrobcov, že sami vy-berú najracionálnejšie spôsoby hospodárenia a to také, ktoré im prinesú hmotné zisky, ľahšiu prácu a možno-sti kultúrnej existencie.

D. PERUN

Generál Karol Świeczewski „Walter“ velitel Mezinárodní ochotnické divize ve španělské válce přehlíží pochodující oddíly XI. mezinárodní brigády v Torralba. Listopad, 1937.

od A po Z

(DOKONČENIE Z ČÍS 6/66)

JEDEN A DVADSAT rokov má už ČSSR. Vývoj národného hospodárstva v tomto období charakterizoval rýchle tempá rastu väčšiny výrobných odvetví. Objem priemyselnej výroby sa v roku 1965 oproti roku 1937 zvýšil 14,8-násobne. Najväčším priemyselným odvetvím sa stalo strojárstvo, kde v roku 1964 z celkového počtu 472 tis. pracovníkov bolo zamestnaných viac ako 100 tis. Rast poľnohospodárskej výroby sprevadzal rýchly ubytok pracovných sil. Ich počet sa v rokoch 1949-1965 znížil z 918 tis. na 437 tis. Štruktúra poľnohospodárskej výroby sa zmenila v prospech živočíšnej výroby. Jej podiel vzrástol z 38,7% v roku 1936 na 48,8% roku 1964. Zatiaľ čo na 100 ha pôdy výroba mäsa vzrástla 3,9-krát a vaječ 1,2-krát, výroba obilovín a zemiakov mala klesať tendenciu. Hlavným cieľom je trvalý vzostup životnej úrovne obyvateľstva, na ktorom má tiež veľký podiel: bezplatná zdravotnícka služba, sociálne zabezpečenie, bezplatné vzdelenie, ako i ďalšie služby, ktoré sa hradia z prostriedkov spoločnosti. Zvýšili sa peňažné príjmy obyvateľstva, ktoré v období rokov 1961-64 vzrástli v prepočte na 1 obyvateľa o vyše 13%, v tom istom období počet obyvateľov na jeden byt klesol zo 4,22 na 3,88 osoby. Národný dohodok v prepočte na 1 obyvateľa prekročil v roku 1965 predvojnovú úroveň roku 1937 - 2,7-krát.

KALORICKÁ hodnota dennej spotreby potravín v ČSSR dosahuje v priemere 3.000 kalórií čo je viac, ako v mnohých vyspelých štátach Európy, ako napr. v NSR a Francúzsku. Spotreba mäsa na jedného obyvateľa číni dnes 49,5 kg a značne predstihuje spotrebu napr. v Taliansku a je na rovnakej úrovni ako vo Švédsku a Holandsku.

LIDICE - česká banická obec v stredočeskom kraji, v okrese Kladno, barbarsky znížená 10. júna 1942 hitlerovcami. 184 muži boli na mieste zavraždení, zo 196 odvlečených žien a 96 detí vrátili sa 146 ženy a 16 detí. Po vojne Lidice znova vybudované stali sa symbolom boja proti fašizmu, proti vojne a za svetový mier. Na pamätku lidických mučeníkov bol založený ružový sad za aktívnej účasti svetového hnutia.

MENŠINY činia asi 5,8% obyvateľov ČSSR pričom najpočetnejšou národnosťou menšinou sú Maďari - asi 540 tis., ktorí obývajú južné pohraničné oblasti Slovenska. Ukrajinci - asi 55 tis. bývajú na východnom Slovensku, a asi 110 tis. Nemcov je roztrúsených hlavne po českých zemiacach. Poliaci v počte asi 67,5 tis. sú zoskupení hlavne na Tešínsku. V súhlase s ústavou Československo je jednotným štátom dvoch rovnoprávnych národov - českého a slovenského. Také isté práva ústava hľasa aj pre narodenostné menšiny. Kultúra týchto národností je súčasťou československej socialistickej kultúry. Národnostné menšiny sú organizované v kultúrno-osevových spoločnostiach, majú školy základné, s redné a odborné, so svojimi vyučovacími jazykmi, ako aj škôlky. Vydávané sú pre nich učebnice, časopisy a krásna literatúra, vychádzajú v mutáciach niektorých straničiek denníky a mládežnické časopisy. V Slovenskej Národnej Rade, ako aj v Národnom Zhromaždení ČSSR zasádajú tiež poslanci spomedzi národnostných menšín. V oblastiach huste obývaných príslušníkmi národností menšín v úradoch a inštitúciiach platí zásada dvojjazyčnosti. Tiež nápis v niektorých oblastiach sú dvojjazyčné. Nutnosť komplexného chápania národnostnej otázky ČSSR a plného chápania politických, kultúrnych i hmotných momentov národnostnej problematiky zdôraznili tézy XIII. siedzadla KSC.

NÁRODNÉ ZHROMAŽDENIE volené na obdobie 4 rokov je najvyšším orgánom štátnej moci. Hlavou štátu je prezident volený

na obdobie 5 rokov. Súčasne prezidentom ČSSR je Antonín Novotný, I. tajomník Komunistickej strany Československa. Práca NZ zúčastňuje sa 300 poslancov, ktorí reprezentujú všetky vrstvy národnov Československa.

ONDAVA to ešte jedno priepradne jazero na Slovensku, do ktorého napúštanie vody začalo 19. m.m. Rozprestiera sa na hraniči okresov Humenne, Michalovce, Bardejov a Prešov, a má slúžiť predovšetkým na reguláciu vód Ondavy a na zlepšenie priečetu. V prvej etape napúštania zalejú jeho vody obce Trebeč, Veľká Domša a Dobrá. Neskoraj Valkov a Kelču.

ROČNEJ kapacity 1 milión ton ropy bude mať nová rafineria dodaná z ČSSR do Suezu. Po dobrých skúsenostiach s rafineriou, ktorú Československo dodalo do Alexandrie a po úspešných skúsenostiach so Suezskou investičiou - Zjednotená arabská republika má záujem na ďalších rafineriach z ČSSR.

PRIRODZENÝ PRÍRASTOK obyvateľstva má v posledných rokoch klesajúcu tendenciu: roku 1958 činil 8,1%, roku 1961 - 6,6%. Na Slovensku prirodzený prírastok je skoro štvornásobne vyšší - 13,3%, ako v českých zemiacach - 3,7%.

Na tomto mieste zaujímavost. Lekári v Československu upozorňujú na príliš rýchle tempo priberania na váhe a rastu detí. Z antropologických údajov vysvitá, že 15-ročné chlapci roku 1961 boli priemerne vyšší ako ich rovesníci z roku 1951 o 4,2 cm. Poklesol tiež priemerný vek dozrevania dievčat. Roku 1897 činil v Prahe 16 rokov, roku 1951 - 13 rokov, a roku 1960 - 12,5 rokov. Lekári spájajú túto s nadmerou spotrebou mäsa. Všetky tieto zmeny prinutili školské orgány, aby uvažovali o reorganizácii školstva, berúc do úvahy anatomické a psychické zmeny mládeže.

SVIATOK OSLOBODENIA je v ČSSR 9. mája. Ten deň na výročie oslobodenia krajiny Červenou armádou, v celej republike konajú sa jubilejné slávnosti. V predĺženom oslobodení r. 1945 preuklo v Prahe povstanie, a zanehalo potom sovietske vojska spolu s divíziou 2. armády vojska poľského oslobodili hlavné mesto a značnu časť krajiny. Roku 1945 bola podpisana prvá zmluva medzi Poľskom a Československom. Podstatný význam pre rozvoj stykov medzi obidvomi krajinami malá zmluva o priateľstve a vzájomnej pomoci, podpisana vo Varšave v marci roku 1947. Roku 1957 bol povolaný k životu Poľsko-československý výbor hospodárskej spolupráce.

SIROKOROZHODNÁ trat od hraníc Sovietskeho svazu až po centrálny prekladište rúd Východoslovenských železiarň pri Košiciach bola slávnostne odozvádána do prevádzky 11. m.m. Týmto sovietska ruda bezprestájne bude prúdiť priamo na prekladište a odtiaľ po dopravných pásoch ide do vysokých pecí, kde sa vyrába už dnes surové železo.

TISÍCROČIE poľského štátu oslavuje sa v celej republike, najmä v susediacich pohraničných mestách. Niekoľko čsl. súborov a dychoviek vystupovalo v Cieszynie a poľské súbory na niekoľkých miestach v Českom Těšíne. Takmer 20 tis. ľudí z okresov Karviná a Frydek-Místek na osobitné pozvanie vojvodského výboru Národného frontu z Katowic zúčastnilo sa oslav v Cieszynie. Z poľska prieslo do Českého Těšína vyše 10 tis. občanov. Vela miesta oslavám Tisícročia venuje celá česká a slovenská tlač, rozhlas a televízia.

UNESCO 650 výročie narodenia Karola IV. (14.V.1316), kráľa českého a cisára rímskeho vyhľadalo za svetové kultúrne výročie. Karol IV. bol synom posledného rytierskeho kráľa Jána Lucemburského a Elišky Přemyslovny. Ovalná čestina, latinská, francúzska a nemčina. Bol nielen podivuhodným vladárom, ale tiež spisovateľom a patril medzi najmohutnejších staviteľov európskych mest. Architektúra a rozsah výstavby starej pražskej metropolie je zviazaný s jeho vládrením.

VYSOKÁ ŠKOLA TECHNICKÁ v Bratislave je jednou z najväčších a najlepších v republike. Dnes na nej študuje okolo 9000 poslucháčov denneho štúdia a 4000 diaľkového. Kulminálny bod dosiahne v sedemdesiatych rokoch a pojme až 16.000 študentov.

ZDRAVOTNÍCTVO v ČSSR patrí k najrovinutejším vo svete. Len v rokoch 1961-1965 počet lekárov zvýšil sa skoro o jednu pätnásť a na 1000 obyvateľov roku 1965 prípadali 9,8 nemocničné ležky (roku 1948 - 5,8%). Kojenecká úmrtnosť klesla zo 117 zomrelých detí na tisíc do 22, a úmrtnosť následkom nákažlivých nemoci zo 179 na 100 tis. obyvateľov roku 1937 na 24 r. 1964. Značne sa zvýšil ajriemerný vek občanov, ktorý u mužov dosahuje 67,2 rokov a u žien 72,8 rokov.

ZIVOT je názov nielen nášho časopisu. Aj na Slovensku sa takto menuje obľúbený, populárny, farebný týždenník, ktorý už dávno vydáva Vydatelstvo ÚV KSS v Bratislave.

Z DEJÍN SVETSKÝCH TRADÍCIÍ

Pred vojnou v Poľsku do 1939 neboli regulované záležitosti spojené s uzavieraním sňatkov a zapisovaním do matrík. Ako dedičstvo po bývalých štátach, ktoré si podeľili našu krajinu, Poľsko zdedilo až 5 právnych systémov čo nebolo priaznivé pre integráciu spoločnosti, udržovalo umelú oblastnú delbu a vytváralo nekonečné fažnosti, často bez východiska, v svetsko-právnej situácii občana. Stačí hoci len pripomienú, že keď v oblastiach bývalej pruskej okupácie platili svetské zásady matičnej registrácie a svetská forma manželstva, na území bývalej ruskej okupácie platili okrem niektorých výnimiek len cirkevné formy matičnej registrácie stavu a cirkevné formy manželstva. Tak napríklad obyvatelia Poznane mohli uzavrieť sňatak pred úradníkom na radnici, ale obyvatelia Varšavy len pred duchovným náboženskou obcou. Týmto spôsobom zastaralé právo býv. „Kongresówki“ narušovalo slobodu svedomia keď nútilo osoby, ktoré neverili, aby normovali svoj stav cirkevnými formami. Aj na to boli spôsoby, je pravdu, že nie vždy etické alebo v súhlase

Avšak udalosti šli opačným smerom. Pomery, také ako sa stvárnili v predvojnovom Poľsku zabezpečovali veľký podiel rímskokatolíckej cirkve vo verejnom živote a jej vplyv na celú radu právnych riešení. Je pravdu, že ústava z roku 1921 (a potom ústava z r. 1935) zaručovala slobodu svedomia a vierovyznania, ale súčasne priznávala katolíckej cirkvi privilegované postavenie, upevnené ešte výhodným pre ňu konkordátom z roku 1925. Ústava vlastne nezarúčovala slobodu svedomia a vierovyznania, ani rovnoprávnosť všetkých cirkevných sňatkov pred právom, nepredchádzala expánzii katolíckej cirkvi smerom na ovládnutie všetkých odvetví verejného života. Procirkevná interpretácia ústavy a faktická sila cirkve boli tu rozhodujúcimi činitelmi, ktoré určovali smery praxe v horeuvedenej oblasti.

K najcharakteristickejším prejavom tejto praxe patrilo skutočné postavenie sa proti uvedeniu do života tých pokrokových článkov ústavy ktoré boli pre cirkev nepohodlné (napr. zásada slobody svedomia a vierovyznania, prvenstvo štátnej moci pred cirkevnou) pri súčasnom oživení a udržavaní sta-

SŇATKY NA SPIŠI A ORAVE

s právom. Ti podnikavejší cestovali napríklad z „Kongresówki“ do poznańskiego vojvodstva a tam uzavierali civilné sňatky. Avšak nie vždy to bolo jednoduché vo svetle jestvujúcich predpisov, nevraviač už o tom, aké velmi nepopulárne v očiach katolíckej cirkve boli civilné manželstva — konkubináty, okolo ktorých vytváralo ovzdušie odsúdenia a sfážovania na každom kroku.

Inak vypadala situácia v oblasti bývalej rakúskej okupácie, to znamená tiež na poľskej časti Spiša a Oravy. Ostatné Spiš a Orava boli v úplne innej situácii, ktorá si vyžaduje bližšie vysvetlenie. Je charakteristické, že Spiš a Orava roku 1918 ked Poľsko získalo nezávislosť, mali zo všetkých oblasti krajiny snad najpokrokovejšie predpisy regulujúce zapisovanie stavu občanov v matrikách. Právne predpisy boli podobné bývalým pruským zákonom, čo je tým prekvapivéjšie, že územna vzdialenosť medzi obidvomi oblasťami bola značná a rozdieli v svetskoprávnych tradíciach tiež nie malé. Na území Spiša a Oravy platili manželské právne predpisy z roku 1894, ktoré vo svojich základoch mali svetský charakter. Tieto predpisy boli stejné pre všetkých občanov bez náboženských rozdielov a stanovili, že sňatky môžu byť uzavierané len v svetskej forme. Pred zákonom teda boli platné len manželstvá uzavreté pred svetskými úradníkmi, a cirkevné sňatky uzavreté pred duchovným boli zahrnuté do kategórie súkromných náboženských činností, ktoré namali žiadnený význam pred zákonom. Maďarske právo, v súhlase s modernou zásadou slobody svedomia a vierovyznania vylúčilo náboženské záležitosti, to či niekoľko verí alebo nie, s rady činitelov, ktoré rozhodovali o stave občanov, likvidujúc takto škodlivú pre spoločnosť delbu podľa náboženských kritérií. Bolo zrejmé, že maďarské zákony platiace na pripojenom k Poľsku kúsku Spiša a Oravy sú počkové a dalo sa očakávať, že zásady zahrnuté v týchto zákonomach budú mať istý vplyv i v iných oblastiach štátu. Spišské a oravské právo zohralo by v tomto prípade pionierskú, pokrovkovú úlohu v pomere k ostatným oblastiam krajiny.

14. septembra 1922 roku Rada Ministerov vydala nariadenie týkajúce sa organizácie súdnicstva na Spiši a Orave a zahrnutia tejto oblasti do niektorých platných predpisov a nariadení. V predstove nariadenie rozhodlo, že oravské obce podliehajú okresnému súdu v Czarnom Dunajci a spišské obce okresnému súdu v Nowom Targu. Zo zorného uhla, ktorý nás zaujíma je nutné zaznamenať rozhodnutie, na základe ktorého územie Spiša a Oravy bolo zahrnuté, s malými výnimkami, do predpisov rakúskeho civilného zákona z roku 1811 spolu so systémom manželského práva, ktoré bolo integrálnou časťou tohto. Ak vieme, že súčasne boli ponechané v platnosti, s malými výnimkami, predpisy doteraz platného maďarského manželského zákona — zdaleko by sa, že zmeny, ktoré nastali mali malý význam a nemali za následok väčšie verejné následky. Toto uvažovanie bolo o vysak mýlne a nebraloby by do úvahy skutočný stav.

Predovšetkým v horeuvedenom nariadení zvítazila cirkevná koncepcia presadzovania náboženských orgánov na všetkých, ktorých sa len dalo úsekoch verejného života. Rakúsky systém vnútrený územiu Spiša a Oravy ako zásadu prijímal náboženské zásady manželského práva so sňatkami uzavieranými pred kňazmi určitých vierovyznanií.

(Dokončenie na str. 9)

PRISLOVEČNY KRÁM?

Aktivní působení je možné tam, kde jsou podmínky. To je všeobecná pravda. Takové zevšebecnění je diktováno zkušeností. Avšak i zde se vyskytují vyjímky, jako v každém pravidle. V takovém případě říkáme „Jaký páň, takový krám“.

Ovšem takovéto konstatování skutečnosti je pasivní postoj a může mít za následek pouze zhoršení situace.

Abychom však skončili naše anonymní narázky, další poznámky píšeme na konkrétní adresu.

EXISTUJÍ MOŽNOSTI?

V Zelově bydlí stará a dost četná skupina české národnostní menšiny. Stará dějinami a tradicemi, které zasahují až do bouřného údobi husitských válek. Organizace, o níž pišeme, působí sotva několiknáct let. Vyrostla z touhy tohoto prostředí po právě takové samostatné organizaci. Příznivé období, v němž se tyto touhy uskutečnily, umožnilo nejenom získání všech práv, která mají společnosti, ale také posílení jí hmotnými prostředky. Předpokládalo se, že návyk společného a povšechného počinání, umocněný celými desítkami let a také léty těžkými, vypukne explozí příkladné působnosti; odтud pramenila štědrost všech úředních činitelů.

Tento předpoklad nebyl mylný. Nemůžeme tedy říci, že by se činnost nerozvíjela a neprobíhala jaksepatří. Mnohokrát jsme o tom psali na stránkách našeho časopisu. Psali jsme o tom, že zelovská skupina má vlastní kulturní místo se zařízením, má vlastní promítací filmový aparát, televizor, knihovnu. Ze jsou zde pořádány různé podniky, vždy zajímavé, čeřež svědeckým byla vždy plná frekvence členů a sympatií Společnosti.

Obzvláště při této příležitosti bývala zdůrazňována náklonnost vládních orgánů ze Zelova, Łasku nebo Ledče.

Dnes však můžeme o tom všem dění napsat pouze jedno slovo: „bývávalo!“ Již delší dobu je tomu docela jinak. Lehko se domýslíme že nejenom hůr, ale úplně špatně.

Zmenšily se možnosti? Nebo by se stalo něco, co by mohlo omluvit tento fakt? Ne, nestalo se nic! Možnosti jsou dokonce ještě větší, a přičinu této situace známe, ale, bohužel není z těch, které by byly omluvou. A také skutečnost, že kritika organizační činnosti Československé kulturní společnosti v Zelově přichází teprve po dlouhém období stagnace, má svoji příčinu. Za prvé: někdejší dobré mínení ještě nějakou dobu ovliňovalo

kladný názor na tuto organizaci. Za druhé: byly zlehčovány příznaky této „zelovské nemoci“.

NA ADRESU ÚV ČSKS

Bude záhodno zmínit se o kontrole, kterou by měla provádět vyšší organizační instance nad instancí nižší. Taková kontrola není ani ponížující, ani hanbicí. Je to povinnost a současně jedno z preventních opatření. Ústřední výbor ČSKS už od davná pozoroval určitá nedopatření v práci zelovského OV. Soustavně méně často přijížděli místní zástupci. Veřejně akce nevznikaly — jak kdysi — z jejich vlastní iniciativy. Pokud hálalo podávaný zpráv, opožděvalo se vyústování. To snad byly postačující signály k nahlédnutí do situace v podřízené instance!

Tyto příznaky byly podečňovány, anebo z nich nebyly vyvozeny důsledky, které by upozornily na to, že v příkladném kdysi Zelově se děje něco nedobrého. Místo aby byla poskytnuta pomoc, šlo vše postaru. Až konečně se ozvaly hlasy samotných členů zelovského OV ČSKS, které už prostě musily být vyslyšeny. Konečně nikdo nechtěl a ani nemohl tyto hlasy podečňovat. Bylo hlášeno, že od téměř dvou let se nic neodehrávalo v klubovní místnosti. Ze zařízení kulturního střediska slouží soukromým účelům. Ze se pozdrácely hodnotné předměty. A konečně, že lid si přeje, aby činnost OV kvetla tak jako kdysi, protože menšina má možnosti a je pružná. Ale že ovšem existují brzdy, které...

JESTĚ DLOUHO?

Tak tedy na venek jako by činnost byla dobrá. Echo té někdejší dovolovalo možná někomu dokonce používat tuto zvětralou voňavku, na níž zůstala pravdivou pouze nálepka. V samotném Zelově nikdo nebyl na pochybách o skutečném stavu. Proč tedy tak dlouho mlčeli? Proč jejich mlčení bylo silnější než nespokojenost a obava o osud organizace. Proč ani kritický článek o zelovské organizaci, který byl před rokem uveřejněn v Životě, neměl jaksepatří odesvu? Proto, že si všichni myslí, že vedoucí činitelé OV ČSKS v Zelově mají takovou pozici a podporu státních orgánů, že bude „zdravější“ fakt začít. Je to nesprávné, ale rozhodně časté postupování. Situaci korunovala skutečnost, že státní činitelé v „péči“ o nezasahování do věcí místní menšiny rozumovali, že jestli je tak nebo onak, to „Češi“ jednají podle své vůle a svých potřeb.

A zatím se v činnosti organizační a kulturní působnosti vůbec nic nedělo. Ne tak docela nic, protože byl vyhozen jeden člen za kritiku (činnost výboru) a bylo mnoho smíchu, když předseda nesl v aktovce uhlí, aby se mohlo zatopit v kulturní místnosti, protože měla přijet nějaká návštěva (činnost členů).

Valná schůze Obvodního výboru Československé kulturní společnosti v Zelově, která se bude konat v červenci t. r. zhodnotí, doufáme, správně toto údobje. A navíc odpoví snad na otázku, jak najlépe využít prostředků a možností organizačních pro kulturní činnost, které jí poskytuje stát. Z tohoto hlediska neúměrně vzrůstá důležitost blížící se schůze. Jde však o to, aby tato schůze se nekonala v nezametené kulturní místnosti, ve skutečnosti i v přeneseném smyslu tohoto slova. Na schůzi do Zelova by měla tedy také přijet kontrola z ÚV ČSKS a revizní komise místního OV by měla dát do pořádku všechny záležitosti. Aktiv by měl pomyslit o programu kulturní a organizační činnosti v blízké budoucnosti.

PROGRAM NA DNEŠEK A DNY PRÍSTÍ

Je samozřejmé, že kulturní místo OV ČSKS v Zelově by měla fungovat — být otevřená a přístupná. Promítací aparát by měl sloužit k promítání filmů (které zdarma dodává Československé kulturní středisko ve Varšavě), že by měl být exploataován televizor a používána knihovna. Ale to není vše, co by se mělo dít v tomto středisku. Předseda presidia MRN soudruh E. Karbowski mnohokrát už navrhoval, aby byla otevřena vedle kulturní místo „Česká beseda“, s pivem a topinkami s česnekem, s hudbou a náladovými písničkami. Byla by to prozatím jediná zajímavost, kterou by Zelov mohl nabídnout turistům, kteří přijíždějí z okolních měst a také z Československa po cestě svých předků. Mohlo by být také pořádány zajímavé přednášky, ilustrované vědeckým nebo osvětovým filmem. Mohlo by se organizovat kurzy češtiny. Prostě mohlo by se a mohlo.

Timto způsobem by se mohlo Zelov stát vzorným centrem československé národnostní menšiny žijící v Polsku. Avšak to nemůže Zelovu nikdo zařídit. Žádná instance ani žádná kontrola. Musí to uchopit do rukou Zelované — členové Československé kulturní společnosti. Na nich závisí osud, autorita a aktivnost jejich organizace.

VYŠŠIA ÚROVŇA

VÝUČBY NA POLSKÝCH ŠKOLÁCH V ČSSR

V súvislosti s kritikou úrovne vyučovania polského jazyka a dejín na polských školách v ostravské oblasti ČSSR, ako aj v súvislosti s návrhmi v tejto záležitosti, ktoré prihlasili činitelia Poľského kultúrno-osvetového svazu, ministerstvo školstva a kultury ČSSR odosloilo zvláštny list mesačníku „Zwrot“, ktorý vychádza v českom Těšíne v polštinie, precizujúc svoj postoj a oznamujúc isté rozhodnutia.

V liste o.i. čítame:

„V rámci zlepšovania systému výučby polštiny, bude zaistená lepšia príprava učiteľov študujúcich polský jazyk na vysokých školách v ČSSR cez organizovanie letných jazykových praxi v Poľskej Ludovodemokratickej republike. Učiteľom polského jazyka umožní sa účasť na prázdninových kurzoch v Poľsku, ktoré bude organizovať kabinet pre školy s polským vyučovacím jazykom pri krajskom pedagogickom inštitúte v Ostrave. Úroveň polského jazyka na stredných odborných školach bude sa zvyšovať cestou zvýšenia počtu hodín výučby polštiny v prvých triedach z 2 do 3 hodín.“

Prihliadanie k specifiké v programoch výučby dejín na polských školách môže sa realizovať v rámci jestvujúcich programov výučby tým spôsobom, že učitelia využijú možnosti využívajúce z úvodov k programom dejín a budú pri prednáškach prihliadať k národnostným a oblastným požiadavkám škôl s polským vyučovacím jazykom.

Co sa týka literatúry, výučba polskej literatúry je zahrnutá do výučby polského jazyka a žiaci oboznámajú sa tak so starou literatúrou, ako aj so súčasnosťou“.

Mesačník Zwrot vo svojom komentári k listu ministerstva zisťuje, že: „jeho obsah nasvedčuje o významu a vecnom postoji voči našim návrhom ústredného rezortu osvety, aj keď ešte nevráví o ich plnej realizácii“.

DVACETILETÍ DRUŽSTEVNIKŮ ZE ZELOVA

Tradice zelovských tkalců zasahuje do hluboké minulosti. Toto umění před Němcí přinesli do Zelova náboženští emigranti z Čech. Po období chlupnictví a primitivních manufaktur nastoupila éra velko-průmyslových přádelen. Lodžské okolí zdobí les továrních komínů, avšak ani dnes domácí výroba nezanikla. Byla obnovena v rámci družstevnictví. V někdejších slavných tradicích pokračuje Výrobní družstvo přádelnicko-pletařské v Zelově, jehož vedoucím je předseda Bolesław Ciszek. Toto družstvo slavilo v letošním roce dvacetiletí své působnosti.

Družstvo zaměstnává 285 osob. Znacně se rozrostlo, protože zakladateli bylo pouze 22 členů. Zaměstnání v Družstvu je pro mnoho rodin opora a reálním zdrojem výdělku, který v Zelově stále ještě je pohledáván. Až do doby, než bude konečně postavena obrovská přádelna — investiční touha Zelovanů. Nyní chlupníci pracují v

Družstvě a k průměrnému měsíčnímu výdělku, který činí asi 2 tisíce zlatých, dokládají něco z malých hospodářství. Tako je jejich měsíční rozpočet příznivější.

Družstvo má velmi dobré pracovní výsledky, obzvláště na úseku exportní výroby. Hovoříme s Janem Matejkou (Piotrkowska 59), vedoucím jednoho ze dvou družstevních oddělení, a sice přednášky a barvírný v Zelově. Jan Matejka je Čech a aktivní funkcionář Československé kulturní společnosti. V Družstvu pracuje už 12 let a je vedoucím oddělení. Obyvatelé Zelova si ho velmi váží. O Družstvě a o své práci říká toto:

— Naše Družstvo vyrábí na export přikrývky a přehozy, dekorativní tkaniny a záclony. Jsou to výrobky kvalitní, ačkoliv základním materiálem je odpadová surovina z textilních průmyslových závodů. V minulém roce jsme získali 750 tisíc čistého zisku.

Třináctá mzda našich družstevníků činila téměř tolik, kolik vynáší normální měsíční výdělek. Kromě toho vyrábíme také sypkovinu, svetry dámské a pánské, punčochy a vázánky. V pletářské dílně zaměstnáváme asi 30 osob. Druhé naše oddělení se nachází v Kurnosie, okres Bełchatów.

— A kdo má vynikající pracovní výsledky? — ptám se vedoucího Matejku.

— U nás všichni pracují dobře, protože množství a kvalita výroby je základem výdělku. U nás, v Zelově by si zasloužili pochvalu naši Češi Jan Faflak a Karol Matys, kteří vyrábějí stylon a Polák Julian Kaźmierczak, který vyrábí sypkovinu.

— Matejka říká, že všechny pracují dobře.

— Ve skutečnosti pouze dva. První z nich je nedostatek surovin. To je opravdovská potíž, protože jsme výrobcem smlouvami s cizinou. Přidalo by se, kdyby Wojewódzki Związek Spółdzielczości Pracy v Lodži pohlédl

na nás laskavějším zrakem. Druhý problém se týká sociálních pojíšťení. Nemůžeme pochopit, proč domkaři, kteří mají přes 50 arů půdy nemají nárok na pojíšťení. Tuto záležitost je nutno vyřešit. Buďto pro domkaře vůbec toto nařízení zrušit, nebo určit rozumnou hranici v hektarové výměře, tak, aby nepostihovalo pracující. Družstvo má finanční prostředky a mohlo by platit pojíšťení a pouze tento formalistický důvod jí to znemožňuje. To by tak bylo vše, co nás tlačí.

Hovořil jsem o tomto Družstvě v MRN v Zelově s předsedou soudruhem Karpowským. V celém rozsahu potvrdil minění o dobré práci a činnosti tohoto Družstva. Snad by se mohlo nějak pomoci družstevníkům ze Zelova vypořádat se s potížemi? Tuto otázkou adresujeme patřičným činitelům a družstevníkům přejeme dalších dvacet let plodné práce.

MARIAN KAŚKIEWICZ

NOVINY TISÍCROČIA

Poľský husársky pancer zo 17. storočia.

(DOKONČENIE ZO STR. 2)

vládu". Presne realizujúce tento program kijevské knieža stihol už splniť 3/5 plánu: + knieža Gleb, + knieža Boris, a + knieža Svetoslav. Ďalším bodom programu je vyradenie novgorodzkeho knieža Jaroslava.

Kijev. r. 1017. Upozorený sestrou Preclavou, knieža Jaroslav vzbúril sa proti svojmu bratovi Svätoplukovi kijevskému a pobil ho pri Lubeči pri Dnepri. V Kijeve padla do rúk výsazovi manželka kniežata Svätopluka, dcéra poľského kráľa Boleslava. Knieža Svätopluk utiekol do Poľska. Zdá sa, že bude vojna.

Sofia. r. 1018. Čítalo sa tu cisárské oznámenie o privítene porazeného Bulharska do byzantského cisárstva. Toto dielo vykonali s Božou pomocou Bazil II., ktorý si príjem ziskal meno Bulharovražedníka.

Bulhari asi na večné večky budú si pamätať ponaučenie, ktoré im utržalo veľký basileus: po bitke, ktorá sa odohrala pred štyrmi rokmi pri Belasica basileus nechal oslepíť

14.000 (slovom štrnásťtisíc) bulharských zajatecov a poslal ich so sprievodcami, ktorým vypichli len po jednom oku, do severného, ešte neovladnutého Bulharska.

Rím. r. 1027. Nástupca cisára Henricha II., nemecký kráľ Konrad II. bol korunovaný za rímskeho cisára. Akt korunovacie previedol pápež Ján XIX.

Rím. r. 1038. Už päť rokov vráhal hanbu na Petrov stolec pápež Benedikt IX. Je to nezrelý a marný človek, slepé náradie v rukách svojej rodiny — grófov tuskulanských; jeho nehodné činy poburujú verejnú mienku.

VEĽKÝ BOLESLAV

Svoje kniežatá, grófov, a dôstojníkov miloval ako bratov alebo synov a zachovávajúc vlastné postavenie uctievajúc ich ako múdry vládar. Keď sa na nich sťažovali nerovzáhne, neveril, a ak ich odsúdili, milosrdne znižoval trest. Lebo často manželka jeho, kráľovna Emnilda, žena múdra a zhovievaná, mnohých vydaných na smrť vytrhla z rúk pacholkom a zachránila z hroziaceho nebezpečenstva smrti, a vo väzení strážených, milosrdne ich uchovávala pri živote. Niekoľko sa to dialo bez toho, aby kráľ vedel, a niekoľky kráľ sa len roobil, že o ničom nevie.

A mal kráľ dvanásťich piateľov a poradcov, s ktorými, ako aj s ich manželkami, velakrát keď sa zbavil starosti a porad, rád besedoval a bol v ich spoločnosti; s nimi tiež sa tajne radil o veciach týkajúcich sa kráľovstva. Keď tak spoločne hodovali a radovali sa vraviač o tom a inom, tých odsúdených spominali náhodou, ako by vraveli o ich rodoch, kráľ Boleslav ľutoval, že ich dal popraviť pre účtu, ktorú požívali ich rodicia a končne ľutoval, že ich odsúdil.

Vtedy eti hodiná kráľovna, hladkajúca rozumnú hrud kráľa pôvabnou rúčkou, pýtala sa ho, či by mu to robilo radosť, ak by náhodou nejaký svätý vzkriesil týchto ľudí. Kráľ odpovedal, že nemá nič tak cenného, čo by nedal, ak by ich niekoľko mohol z popola privolať k životu a uvoľniť ich potomkov od škvru potupy. Keď to počula múdra a verná kráľovna obžalovala samu seba, že je vinna a uvedomuje si pobožný podvod a spolu s dvanásťimi piateľmi a ich ženami padala k noham kráľovým, prosiac, aby odpuštil jej samotnej a odšúdeným. Kráľ láskavo ju objal a bozkával, dvíhal zo

zem a chválil jej enostný podvod, ako aj iné skutky milosrdstva.

A hned posielali pre tých väzňov, ktorí žili vďaka múdrosti ženy, patrčný počet koní, a vyznačovali im termín návratu. Velakrát v takýchto prípadoch stúpala radosť kráľovských spoluhođujúcich, keď sa ukazalo, ako kráľovna rozumne sa stará o čest a pôzitok kráľovstva, kráľ zaša spolu s radou piateľov vypočúval jej prosby.

A keď prišli tí, pre ktorých poslali, neboli ihneď pustení pred obličaj kráľovu, ale najskôr pred kráľovnu, ktorá ich upomíala slovami prísnymi, ale lásavými. Potom ich viedli do kráľovských kúpeľov. Tam ich kráľ Boleslav v spoločnom kúpeli Šíbal ako otec detí a pochvalne vraviač o ich rodoch, hovoril: „Vám, potomkom tak šľachtických rodín, nepatrilo sa konat takéto skutky!“ A starších len slovami upozornoval sám, aj prostredníctvom iných. Potom otcovský ich napomenúc odieval ich do kráľovských šiat, dával dary a ďalej aj iné hodnosti, po tomto všetkom púšťal ich naradovaných na cestu domov.

Taký bol voči ľuďom Boleslav a rozumne nút il všetkých svojich poddaných, aby sa ho báli a zároveň ctili.

Hostiny svoje obyčajne nákladne usporiadali tak, že každý všedný deň káza prestierat 40 hlavných stôl, nepočítajúc menšie; avšak v tom všetkom nič nevydával z cudzích, ale všetko z vlastných zásob. Mal tiež vtáčnikov a lovov skoro zo všetkých národov, ktorí, každý svojim spôsobom, chytali všetky druhy vtákov a zveriny; a z tejto zveriny, ako aj vtákov každý deň na jednom stôle prinášali plné misy.

LIST Z BOJIŠTA

Redakciu N. T. navštívil desiatník Brukala, jeden z rytierov vŕtaného kráľa Boleslava. Jednotka, s ktorou bojoval Brukala bola súčasťou gardy pod velením následníka trónu Mieszka Boleslavoviča.

Ku koncu zaujímaveho rozprávania, Brukala nám ukazal istý list, ktorý prevzal z nemeckých rúk. Líst písaný nemeckým pochádzal od jedného zo saských rytierov. List má celkom súkromný charakter, obsahuje pozdravy pre manželku od týchto manželov.

Ak však budeme touto záležitosťou zaoberať pozornosť našich čitateľov

NOVINY TISÍCROČIA

tak len preto, aby sme ukazali k akým metódam sa musia utiekať v nemeckej armáde, aby obišli nemeckú cenzúru. List bol napísaný v čase keď Nemci ustupovali od Niemeze. Poľná cenzúra vytlačila na nom svoje „Geprüft“.

A toto je krátky obsah listu v origináli a v preklade: „Liebe Kunegunde! Ich bin gesund und lustig; ich wünsche Dir das gleiche. Wir gehen immer vorwärts — tylikem. Drückt Dich der Tugendfürst nicht zu sehr? In Kürze kehre ich wieder heim. Dein Herman“.

„Milá Kunegunda! Som zdravý a veselý; prajem Ti to isté. Ideme stále dopredu — zadkom. Netlači Ta príliš pás cudnosti? Zaneďho sa vrátim domov. Tvoj Herman“.

Bitka pri Grunwalde, miniatúra z bernenskej Schilingovej kroniky (1484-1485).

ZBIERKY KRAKOVSKÉ KNIHOVNE

Už skoro 40 knihy má k svojej dispozícii krakovská kapitolná knihovna. Časť z nich je určená len pre cirkevné účely ako misály, antifonáry, graduály, časť pre výučbu v svetských a cirkevných záležostiach:

žid všetko čo je živé a čo im padne do rúk, podpáľujú — všetko čo len môže trávit oheň, ničia krajinu.

Takéto peklo Poľsko, toľkokrát bolestné skúšané osudem a nepriateľmi, ešte neprežilo.

Pred niekoľkými rokmi našu vlasť postihol najťažší úder. 9. apríla poslední

poľskí rytieri stanuli pod velením kniežaťa Henricha Pobožného, ktorého boja bránila krajina. A naše vojska, po celý deň trvajúcim vraždenom boji utržili porażku. Trafený smrteľne, padol knieža Henrich, a spolu s ním to najlepšie čo malo Sliezsko, Veľkopolsko a to čo ešte ostalo z malopolských rytierov. V tažení boji zahynuli tiež početní ozbrojení sedliaci a sliční banici.

Zachranené pozostatky poľskej armády cúvli de nedalekého legnického hradu, kde mnoho dní od rážali útoky Mongolov. Nepriateľ, ktorý vykváca v bitke konečne odstúpil od Legnice, ako vraví uprchliči z tatarského zájatia, pohol sa cez Moravu do Maďarska.

Tak teda už niekoľko dňov poľsko je oslobodené vprávnu, ktorý ho tak strášne zničil. Bud' chvála kniežaťa Henrichovi a jeho udatným rytierom, ktorí svoju odvahu, horúcou lásku k vlasti a kde nečne smrťou na boji rozbranili krutého nepriateľa, aby ustúpil a ponechal našu krajinu.

Z ORGANIZAČNÉHO ŽIVOTA SPOLOČNOSTI - VOL'BY V MIESTNYCH SKUPINÁCH

DURSZTYN

Počasne v miestnej skupine Československej kultúrnej spoločnosti v Poľsku v Dursztyne konala sa voľbána schôdza. Vo výsledku hlasovania do nového výboru boli zvolení Alojz Kubisiek za predsedu, Pavel Horník (č. 51) — tajomník, Jozef Bigos — pokladník. Za delegáta na celoštátny sjazd CsKS bol zvolený Józef Kubusiek (č. d. 29).

FALSZTYN

Aj vo Falsztyne konala sa voľbána schôdza MS ČsKS. Schôdzu zahájil richtár Horniczak Andrzej. Zprávu o činnosti miestnej skupiny vo Falsztyne prečítať kr. Jozef Nalepká. Potom nasledovali volby. Za predsedu MS ČsKS bol zvolený opäť Jozef Nalepká, za tajomníka Jozef Jasontek, za

pokladníka Jozef Czajka, za členov výboru: Horniczak Andrzej a Klimczak Karol. Za delegáta na celoštátny sjazd bol zvolený Horniczak Andrzej (č. d. 44). Končiac schôdzku členovia MS ČsKS zaviazali sa na oslavu Tisíčročia poľského štátu, že privezú 30 m3 štrku na protipožiarne vodné nádrži. Zhromaždení žiadali tiež dvojjazyčné nápisu na obchody v obci.

LAPSZE WYZNĘ

V Lapszoch Wyżnych tiež sa už konala voľbána schôdza MS ČsKS. Miestna skupina ČsKS v Lapszoch Wyżnych počítala 182 členov, schôdza sa zúčastnilo 169 členov. Zprávu za uplynulé voľbáne obdobie miestnej skupiny prečítať predsedu MS kr. Soltyš Andrzej. Referát o oslavach Tisíčročia mal kr. Augustyn Bryja.

Zhromaždení živo diskutovali o kultúrno-ovetových záležostiach o. i. dožadovali sa väčšej aktivity pri rozobrave klubovne. Nový výbor miestnej skupiny ČsKS bol zvolený jednohlasne a to: za predsedu MS ČsKS Soltyš Andrzej, za tajomníka Krzysik Seweryn, za pokladníka Krzysik Ludwik a za členov Krzysik Paweł a Gryglak Gerwaz. Za delegáta na celoštátny sjazd bol zvolený: Soltyš Andrzej, Bryja Augustyn, Gryglak Dominik a Gryglak Gerwaz. Pri voľbách návrhoch zhromaždení dôrazne žiadali tiež dvojjazyčné nápisov na obchodoch.

FRYDMAN

Volebné schôdzy MS ČsKS vo Frydmane zúčastnili sa 50 členovia miestnej skupiny. Schôdzu za-

hajil a privítal zhromaždených predsedu MS Karol Prelich, ktorý prečíta zprávu za uplynulé voľbáne obdobie o činnosti miestnej skupiny ako aj referoval o zapojení sa všetkých členov MS do všetkých oslav alebo iných podujatí organizovaných za účelom uctenia Tisíčročia poľského štátu. Dalej účastníci schôdzki jednohlasne zvolili nový výbor miestnej skupiny ČsKS: za predsedu Karola Prelicha, za podpredsedu Emila Kutarna, za tajomníka Pawla Hlawača, za pokladníka Franciszka Skarbniaka, ako aj troch členov výboru Walenta Tazika, Andrzeja Organiszczaka, Jakuba Bednarza. V prihlásovaných navrhoch na prvom mieste bola záležitosť dvojjazyčných nápisov na obchodoch.

Tajomník obvodného výboru Jozef Bryja vysvetlil

zhromaždeným záležitosť a prítomní požiadali, aby obv. výbor vydolial vybavenie tejto záležitosti. Za delegátov na celoštátny sjazd boli zvolení: Brynczka Walenty č. d. 92, Organisiak Franciszek č. d. 185 a Hlawacz Paweł č. d. 178.

KACWIN

Učastníkov voľbnej schôdze MS ČsKS v Kacwinie privítal, ako aj prečíta zprávu o činnosti miestnej skupiny za uplynulé voľbáne obdobie i referát o 1000-výročí jeho výročia. Pivovarčík W. Členovia MS ČsKS sa jednohlasne zavázali k účasti na všetkých podujatiach, ktoré budú organizované v obci. Veľa sa tiež diskutovalo o klubovní nakoľko v súvislosti s nedostatom miestností

NOVINY TISÍCROČIA

PRVÉ
POESKO
KRIŽIACKE
NEDOROZUMENIA

Od roku 1230 začínajú Križiaci regulérne vojenské výpravy proti Prusiarom a idú dolu Vislou. Po roku ju prekračujú, ukrutne vraždia obyvateľov, neľudskýmúcia, pália, ničia a rabujú. Majú takúto taktiku: na každom kroku upevňovať svoje postavenie. Práve preto v každom dobytom strategickom meste budú ochranné zámky. Roku 1234 vznika Kwidzyn, a už r. 1237 Elblag.

Na tomto mieste pripomeňme, že ten istý rok začali prvé ozbrojené potýčky poľsko-križiacke.

Konečné podmanenie Pruska trvalo 50 rokov.

Nás komentár

„KRIŽIACKY ŠTÁT“

Rím 5.IX.1234. Ako sa dozvedáme z oficiálnych kruhov, pápež Gregor IX. odosiel dnes kniežať Konradovi Mazowieckému bulu, v ktorej vyjadruje svoju radosť z veľkodusnosti nášho kniežaťa, ktorý vrazil tzv. kruszwickým dokumentom, mal darovať Cheimsk zem a celé Prusko Teutónskemu rádu najsvätejšej Panny Márie, populárne pomenovanému križiackým radom.

Bulla Gregora IX., povolávajúca sa na domelú vôle Konrada vyhlasuje potom Prusko „majetkom sv. Petra“ a odovzdáva ho, od seba zasa, do večného užívania Križiakom. To znamená, že na severných hraniciach našej krajiny, slávostným pápežským aktom, bol povolený k životu križiacký štát, utvorený zo zem vytiahnutých Poľsku skutočne diabolom.

V súvislosti s obsahom pápežskej bulle boli sme spomienčení, aby sme oznamili následovne:

Primo: nie je pravdou, že knieža Konrad Mazowiecki daroval vrazil tzv. kruszwickým dokumentom rádu do vlastníctva Cheimsku zem, pravdou je ale, že dal Križiakom tieto zeme ako „výbavu“ s tým, že zretele zdôraznil svoje suverénne právo k nim.

Secundo: nie je tiež pravdou, že tým istým dokumentom náš knieža daroval rádu do večného užívania pruské zeme, ktoré sú aktuálne objektom spoločnej misie, pravdou je však, že v' priamych rozhovoroch s Konradom a biskupom Chrystianom, ktoré mali miesto v rokoch 1230 a 1231 rádu bo-

lo slúbené, že po dobytí Pruska rád obdrží 1/3 zeme, ale pod vrchným vladárením mazowieckého kniežaťa nád celým územím.

Z horeuvedeného vysviatá, že keď sa pápež povoláva na vôle kniežaťa Konrada Mazowieckého je to nielen neopodstatnené, ale prinajmenšom podozrivé, čo sa týka úmyslov.

Ako sme ustáli, počiatky tejto škandalóznej intrígy okolo Cheimskej zeme a Pruska musime hľadať vo fakte, že Prusiači vzali do zajatia biskupa Chrystiana, ktorého ešte pápež Inocent III. poveril r. 1215 vedením mimoriadneho biskupstva pre Prusko. Biskup Chrystian, ktorému tak podľa intencie rímskej kúrie, ako aj Konrada Mazowieckého mal križiacky rád poskytovať pomoc a klesnúť cestu v jeho misii, od začiatku bol solou v oku križiackého veľmajstra Hermanna von Salza. Lebo nebolo ľahko oklamat ho ani ziskat pre istivé plány rádu nakoľko Chrystian, keď aj pôvodom Nemec, bol verný Konradowi, dodržiaval uzavreté s ním zmluvy a dohliadal, aby aj Križiaci ich dodržiavali. Len zlý osud, ktorý uvrhol biskupa do pruského zajatia, uvolnil rád spod jeho prísnnej kontroly. Namiesto, aby šli biskupovi napomoc, Križiaci využili jeho zajatie, aby nečestne falšovali dokument, ktorý pod názvom kruszwickej zmluvy predložili potom pápežovi, ako kopiu — lebo nemali pečať Konrada — s prosbou o potvrdenie. Pápež Gregor IX. v horeuvedenej bulli rád to urobil.

(POKRAČOVANIE
V BUDÚCOM ČÍSLE)

Władysław Jagiełł — fragment sarkofágu vo Wawelskej katedrále.

MAZOWIECKE HRADIŠTE

Pretože na rozsahom územi sveta králi a kniežaťa vykonávajú činy veľmi slávne, ktoré pre nepriazeň a nedbalosť... mlčanie skrýva, uznali sme za vec hodnu námahu niektoré činy vladárov Poľska popisať skôr skromným našim perom...

GALL-ANONIMUS
Krakov r. 1112

Menlivé boli osudy mazowieckého kniežatstva a jeho prvého hlavného mesta Plocka. Mnohé historické faktiky a mnohé legendy tvoria jeho dejiny. Než sa stalo súčasťou štátu Poľanov sídliacich v piastovskom Gniezne, obývali ho od najstarších čias skupiny Slovanov, pôvodom z jedného praslovanského kmeňa, pomenovaného lužickou kultúrou. K týmto Slovanom počítame neskôrých predkov západoslovanských národov to znamená — Poliakov, Čechov, Slovákov a vyhubených nemeckých markgrófmi polabských a západopomorských Slovanov.

Na rozhraní 8. a 9. storočia počiatocne nezávislé mazowiecke kmene vytvorili samostatný kmeňový štátik, ktorý bol jedným z najlepšie hospodársko organizovaných oblastí krajiny ležiacej medzi sútokom dvoch hlavných riek — Odry a Visly. Ten-to štátik bol neskôr pohlenut kmeňom Goplan žijúcim na úrodných Kujawoch a spolu s nimi, po úpadku legendárnych Kruszwických Popielov, stal sa súčasťou piastovského dedičstva.

Ako všetky národy roľníckej kultúry, mazowiecký ľud veril v sily prírody s hlavným bohom pomenovaným Swarožicom alebo Dažbogom, ktorý ako tajomný dáreca života požíval mimoriadnu úctu všetkých pohanov. Miestom náboženského kultu boli tradične posvätné pahorky, háje a sväte prameňe, ako aj chrámy vyzdobené vyrezávanými nápodobeninami bohov a bohýň. Tam zhromažďovali bitevné vlajky, ktoré sa nosili len na vojenské výpravy a skladali obeť zo dobytých koristi. Tam tiež vzývali pomoc a starostlosť bohov, odbavovali modlitby často spojené s tancom a hostinami, obeťami z prvej úrody, so skončením žatvy alebo letným slnovratom — Kupaly a inými.

Jedným z najdôležitejších obradov bolo strihanie, usporiadavané po skončení 7 roku života dieťaťa. Vlasy nad čelom a okolo hlavy strihal otec, príčom polievali chlapcov hlavu vodou z džberu ktorý stál uprostred izby a dávali mu meno. O takom strihaní, ktoré sa konalo v dome Piasta syna Choščika a jeho manželky menom Rzepka — zakladateľov piastovskej dynastie — píše začiatkom 12. storočia v najstaršej kronike poľského dejepisectva autor neznámeho pôvodu. Kronika je pomenovaná kronikou Galla Anonima.

Mazowsze dlhý čas zachovalo si tradície pohanskej viery, ktoré strediskom bol Plock. Vykopávky na Tumskom pahorku pri plockej katedrále, pred niekoľkými rokami odhalili skutočnu reveláciu. Na obetnom oltári pohanského chrámu z 10. storočia našli kostru dieťaťa. Po prvýkrát vedci mali dokaz, že na zemiach dnešných Poľanov skladali ľudské obeť. Ich ďalekí predkovia, po zložení tejto krvavej obeť narýchlo odišli, nestačili dokonca zobrať mŕtvu z oltára... Nejaká vojenská povíchríca musela potom zbúrať chrám, a zasypať rúmom kamenný oltár spolu s kostrou dieťaťa pretrval až dodnes... Tajomstvo tejto obeťe je ešte stále nevyriešenou záhadou. Snad' stalo sa to vtedy, keď vojaci Chrobřeho vyhubujúce pohanov útočili na brány hradiska, a obetované na oltári dieťa malo práve vyprosiť záchrana od bohov?..

Na Tumskom pahorku vedci vykopali tiež pozostatky nádhernej stavby, ktorá tu stala v prvej polovici 11. storočia. Pravdepodobne bolo to sídlo

mazowieckého veľmoža Mašlawa, ktorý po smrti Mieszka II. — syna Boleslava Chrobřeho — keď roztržky otriasli mladé poľské kráľovstvo a cudzie vojska rabujúce ľudnaté osady a bohaté mestá odtrhávali Sliezsko od Poľska, vyhlásil roku 1037 Mazowsze samostatným kniežatstvom s hlavným mestom v Plocku. O desať rokov neskôr Mašlaw utržil porážku v bitke s vojskami Kazimíra Odnowiciela a Plock spolu s celým Mazowszem vrátil sa pod kráľovsku nadálu.

Voľba Plocka na hlavné mesto samostatného mazowieckého kniežatstva najlepšie svedčí o tom, že už v 11. storočí muselo to byť popredné hradisko, a jeho počiatky museli byť oveľa skôršie keď práve z toho obdobia uchovali sa pozostatky kamenných stavieb, čo na pozadí vtedajších pomerov bolo ojediným javom.

Toto hradisko ležiace na vysokom strmom pahorku pri Visle bolo tiež „oblokom do sveta“ celého Mazowsza. Do jeho prístavu prichádzali lode od mora, tu sa stretávali dve dôležité cesty — vodná po Visle s cestou po pevnine, ktoré ulahčovali Plocku styky s kultúrnymi a obchodnými strediskami, s Gdanskom, Włodzimierzom v Rusku a s krajinami Západu, najmä romanskými. Obchodná výmena, počiatocne tovarmi a neskôr opretá na striebornom kove a konečne na obchu peniazi, mala vplyv na stály rozvoj hradiska a podhradných osad — prvej forme mestského života — a celého Mazowsza, ktoré sa stávalo jedným z najdôležitejších kultúrnych a obchodných stredisiek piastovského Poľska.

V Plocku 11. storočia nachádzala sa nádherna rezidencia Vladislava Hermanna, ktorý tu sídlil od roku 1058 a týmto spôsobom robil Plock skutočným hlavným mestom Poľska. Tu sa vychovával jeho syn Boleslav Krzywousty, tu ho pasovali na rytiera, a tu, a podobne ako jeho otec, je pochovaný v plockej katedrále.

Keď roku 1138 testament Boleslava Krzywoustého razobil Poľsko na radu nezávislých oblastí, Mazowsze spolu s Kujawami pripadlo kniežaťu Boleslavovi Kędzierzawemu. Tak začalo trvajúce skoro štyri storočia obdobia samostatnej existencie Mazowsza, ktoré najneskôr, lebo až roku 1524 po smrti posledného piastovského kniežaťa Janusza III., s hlavným mestom už vo Varšave, stalo sa úplne súčasťou zjednoteného poľského kráľovstva.

Bolo to obdobie najväčšieho rozkvitu Plocka, ktorý do konca 16. storočia obdržal radu kráľovských privilégií, vznikli početné školy o.i. vysšia škola, na ktorej vyučovali profesori krakovskej Akadémie. Rozvinuli sa tiež početné cechy zoskupujúce remeselníkov, v prevádzke boli hutu železa, rozvíjalo sa kováčstvo, pivovary a liehovary. Významnu úlohu mal tiež obchod obilím, ktoré prepravovali po Visle. V tom období Mazowsze holo tiež jednou z nemnohých oblastí krajiny, kde sa používalo výlučne poľský jazyk.

Nasledujúce storočia boli menej priaznive pre pravoslávne hradisko. Mesto sa začalo zmenšovať ničením početnými požiarimi a vojnami. Zmenšil sa jeho význam a mnohé pamiatkové stavby podľahl zničeniu. Obdobie bývalej nádhery neprinavratiilo Plocku ani Kongresové kráľovstvo, keď Plock roku 1816 stal sa sídlom vojvodstva. Ešte pred vojnou menovali ho mestom penzistov.

Len Ludové Poľsko dalo tomu najstaršiemu zo všetkých mazowieckých mest novú tvár. Staré budovy a bohaté dejiny mesta zatiaľa známa v celej krajine, najväčšia rafinéria nafty a petrochemický kombinát. Moderný chemický priemysel mení tiež stále viac mesto. V susedstve nevykľecenných pamiatok rastie mesto mladé, ale tak isto krásne a zaujímavé.

ADAM ADAMEC

PNÁCH SPOLOČNOSTI

NIEDZICA

Volebnú schôdzku miestnej skupiny ČSNS v Niedzici zahájil a privítal zhromaždených predsedu ustupujúceho výboru Michal Kužel. Po vypočítaní referátu o Tišicu poľského štátu všetci prítomní jednohlasne prihlasili svoju účasť na všetkých podujatiach a záväzoch organizovaných pri tejto príležitosti. Diskusia o potrebách miestnej skupiny bola živá, žiaľ mnohé návrhy nedajú sa realizovať pre nedostatok finančných fondov na tento účel.

Nesledovala voľba nového výboru, boli zvolení: predseda Michal Kužel, pokladník Andrzej Milaniak, tajomník Michal Neu-pauer, členovia Franciszek Kasicki, Walenty Pojedyńiec. Za delegátov na celostátny sjazd boli zvolení: Pavol Dereš, Michal Neu-pauer, členovia — Wit, Józef Wawrzosek, Wawrzosek, Jan Wodzicki. Do reprezentacie: Wojciech Piwozny, Jan Pietrus, Antoni Mořica. Delegátom na celostátny sjazd: Adam Chalupec, Ján itov, Jan Magiera, Antoni Orawsky, Walenty Suler.

8. iedzá základnej školy vrania v klasíne o možnosti adaptácie klubovne na školskú štúdiu. Veľka škoda, že tí nádali taký návrh nepouvali tom, že tak jedno, ako druhé je potrebné a nemôže jedno na úkor druhého. Či toto rozumný by to nevárali, a takýto návrh by ani iné orgány nepodporili. Sovin bol jednohlasne zvolený výbor MS ČSNS a to: Iosef Anton Pivočovský, tajomník František Syskowicz, poslanci Kubásek, členovia — Wit, Józef Wawrzosek, Wawrzosek, Jan Wodzicki. Do reprezentacie: Wojciech Piwozny, Jan Pietrus, Antoni Mořica. Delegátom na celostátny sjazd: Adam Chalupec, Ján itov, Jan Magiera, Antoni Orawsky, Walenty Suler.

ČsKS V OSĽAVÁCH TISÍCROČIA

K oslavám tohto slávostného výročia zapájajú sa všetci občania Ľudového Poľska. Pamäťajú na tieto oslavu aj naši krajania, Česi a Slováci, žijúci v Ľudovom Poľsku, ktorí činne, spolu s Po-

liakmi zúčastňujú sa všetkých podujatí, organizovaných miestnymi národnymi výbormi, ako aj politickými a spoločenskými organizáciami. Ale okrem toho niektoré podujatia organizuje ČsKS

samostatne v rámci vlastného plánu pôsobnosti.

Takto všetci členovia ČsKS podielajú sa na spoločných oslavách tisíceho výročia vzniku poľského štátu.

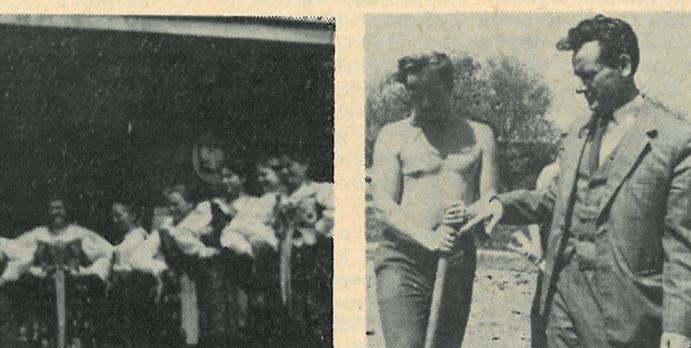
OSĽAVY TISÍCROČIA NA ORAVE

Oslavy spojené s tisícim výročím vzniku poľského štátu vrcholila. Boli organizované rôzne druhy podujatia. Do týchto osláv zapojili sa celý národ. Nechýbali ani naši krajania slovenskej národnosti.

Na Orave oslavu spojené s Tisícočím sústredili sa v Jablonke. Boli tu organizované pochody na 1. a 3. mája. 1. mája vystúpil tu súbor Piesni a tanec z Poronina.

Najpočetnejšie všetkých slávostí zúčastnila sa školská mládež.

Jablonská školská mládež zapojila sa tiež do osláv Tisícočia i spoločensko verejnými prácam pri svojej škole. Sama obhospodárla veľké priestranstvo bývalej tržnice a rozhodla sa ho pomenovať Priestranstvom Tisícočia.

ŠTUDENT PUTUJE SVETOM !!!

V tomto čísle Života začíname uverejňovať článkov, informácií a rozhovorov s absolventmi jablonského všeobecne-vzdelenájúceho lýcea so slovenským vyu-

čovacím jazykom. Aspoň v skrátke chceme informovať našich čitateľov o životných osudech, činnosti a pôsobení, úspechoch a praci tých, ktorí opustili Jablon-

sku a školu, v ktorej strávili najkrajšie roky života, svoju mládost.

Cakame na listy s návrhmi, príponkami a posudkami, ktoré

ku beriem z Oravy, zo Slovenska a Podhala.

Z.: Akú techniku najradšej používate? Maľujete a kreslíte veda? Kedy to robíte, keď, ako už vieme, mnoho pracujete verejne?

F. K.: Posledne mám skutočne málo času na to, aby som sa mohol venovať maľbe. Maľujem a kreslím len v období prázdnín, a to predovšetkým preto, že nemôžem maľovať po častiach, keď začнем, musím prácu skončiť.

Doposiaľ som nakreslil a namaľoval okolo 100 obrazov rôznych druhov. Nepočítam k tomu asi 50 nedokončených štúdií. Presne si nepamätam, ale je to okolo 50 akvarel, 30 olejomalieb na plátnie, 15 pastelkových malieb. Posledne najradšej používam olejné farby a temperu. Ale temperových kresieb mám zatiaľ len 5.

Z.: Ešte jedna otázka, usporiadali ste už nejaku výstavu svojich prác?

F. K.: Tento rok žiaci tunajšieho lýcea mali možnosť pozrieť si moje práce, ďalej učitelia počas metodickej konferencie v Krościenku. Výstava bola zorganizovaná pod auspiciami Svazu dečinskej mládeže Krościenka v marci v tunajšom všeobecne-vzdelenájúcom lýceu.

MLÁDEŽNÍCKY ZLET TISÍCROČIA

Dňa 9. júna t.r. konala sa v Nowej Bialej veľká súťaž, ktorej sa zúčastnila mládež celého nowotarského okresu — Mládežnický zlet Tisícočia.

Už od rána prichádzala mládež na polanku v lese, nedaleko rieky Białka a prelomu Kramnicka. Deň bol krásny a slnečný, preto okrem mládeže prišli aj mnohí starší, aby pozdravili zlet a oddychali si na čerstvom tatranskom vzduchu.

Zlet začal zapálením, pri zvukoch fanfár, ohňa a potom nasledovalo vyzývanie štátnej vlajky za odohrania hymny.

Začal program. Najsúkromnejšia škola v Krościenku recitovala básne Desaf storočia Poľska od Mieszka I. po dnešný deň. Potom hudobná škola zahrala niekoľko nacvičených skladieb a potom hrala dychovka NZPS.

Nasledovali súťaže: medzi obecnými národnymi výbormi Nowej Bialej, Ostrowska a Grone v streľbe — zvíťazilo Ostrowsko, potom súťažili najstarší ľudia, najkrajšie dievčatá, deti o najkrajšiu kresbu.

KONFERENCIA KULTÚRNO - OSVETOVÝCH PRACOVNÍKOV

Dňa 15. júna t.r. zúčastnil som sa, ako predstaviteľ UV ČsKS konferencie usporiadanej ministerstvom kultúry a umenia v Śródborowem pri Varšave, ktorá sa konala v rekreáčnom stredisku Kultúrno-sociálnej spoločnosti Židov v Poľsku.

Bol som prekvapený krásnym rekreáčnym domovom, ktorý je majetkom menšinovej spoločnosti. Ved' ako by nie, nedaleko Varšavy, takmer v lese alebo lepšie povedané v parku dvojpochodový dom, krásne zariadený. Je to dobra idea. Aj naša Československá kultúrna spoločnosť mala by pouvažovať o takej rekreáčnej investícii. Tým viac, že žijeme v mimoriadne turisticky atraktívnej oblasti, kde je aj zdravý vzduch.

Je pravdou, že zatiaľ ešte máme základné tažnosti — napr. so zabezpečením klubovní a ich vybavením, ale predsa nezaškodiť uvažovať a myslieť dopredu. Tým viac, že v tomto obore sú pekné príklady a skúsenosti — také ako napr. rekreáčny domov KSSZvP v Śródborowem.

Dúfam, že Kultúrno-sociálna spoločnosť Židov v Poľsku mi nebude zazlievať keď sa priznám, že im závidím toto krásne streisko.

Na konferencii predstaviteľ ministerstva kultúry a umenia, riaditeľ departementu mgr. Czeslaw Kalužny zdôraznil, že vojvodské a okresné domy kultúry, ako aj knižnice musia vychádzať v ústrety čitateľom, bez ohľadu na ich národnosť a každemu umožniť čítanie kníh v takom jazyku, v akom si to on praje. Domnievam sa, že praktický to znamená, že obecné knižnice na Spiši a Orave, ako aj v českých strediskach, musia byť zásobené dostatočným počtom kníh v slovenčine a češtine. Popri tom mgr. Cz. Kalužny zdôrazňoval, že výber kníh musí byť mimoriadne starostlivý, aby vyhovoval požiadavkám čitateľov.

Zatiaľ však bol som v Československom kultúrnom stredisku vo Varšave a videl som, že slovenské knihy nie sú k dostaniu, ale dúfam, že po zmenach, ktoré nastali vo vedení Strediska tento stav sa zmení a v budúnosti budeme si môcť kúpiť slovenské knihy. Som presvedčený, že budúci rok s nákupom slovenských kníh v Stredisku to už bude lepšie.

Také isté povinnosti majú vojvodské a okresné domy kultúry voči ochotníckym divadelným krúžkom a ostatným súborom národnostných menší.

Aby som využil príležitosť stretnutia s predstaviteľmi ministerstva kultúry, aj ja som prednesol svoje príponky, týkajúce sa tak isto knižnic, ako aj divadelných krúžkov a ostatných umeleckých súborov, ktoré potrebujú pomoc kultúrnych ustanovívajúcich zväzov tých, ktoré sú spojené s udržaním slovenského jazyka. Súdiac podľa toho, čo som počul na horeuvedenej konferencii, v budúnosti počet slovenských kníh v obecných knižniciach má byť systematicky doplnovaný.

Môj návrh bol by, aby ti, ktorí budú objednávať slovenské knihy robili to v spolupráci s ústredným výborom ČsKS v Královej a redakciou nášho časopisu Život, ktorá slúbila, že vždy ochotne pomôcť pri výbere vhodných kníh. Dúfam, že týmto spôsobom predišlo by sa kupovaniu nevhodných kníh pre naše dediny.

AUGUSTYN BRYJA

REDAKCIA: Ako sme informovaní, ministerstvo kultúry a umenia, ktoré prideľuje finančné prostriedky na nákup kníh, upozornilo okresné knižnice, aby sa obrátila na našu redakciu pri výbere kníh. Žiaľ tak sa nestalo, preto máme kúpené knihy, o ktoré občania nemajú záujem.

NOWA BIALA

Dni osvety, knihy a tlače prebiehali v našej obci v slávnostnom ovzduší. 14. mája miestna skupina Československej kultúrnej spoločnosti usporiadala v klubovni pri tejto príležitosti večerok.

Slávnosť zahajil predseda MS CsKS kr. F. Chalupka prejavom, v ktorom zdôraznil veľké úsilie CsKS aby sa Dni osvety vydarili najmä tento rok, keď oslavujeme Tisícročie vzniku poľského štátu. Potom tajomník ÚV CsKS kr. Bronislav Knapčík otvoril výstavu kníh a tlače samozrejmej príležitostným prejavom. Na výstave boli knihy, dalej tlač poľská a slovenská a samozrejme aj nás Život.

Nasledovalo premietanie slovenského filmu Jánošík. Obecenstvo sledovalo film s napäťom hoci mnohí stali, lebo nie pre všetkých ušlo sa miesto na sedenie.

Týmto chceli by sme sa podačovali ústrednému výboru za skutočne vydarenú slávnosť, ako aj za premietanie zdarma filmu.

FRANTIŠEK BEDNARČÍK

VÝSTAVA MALIARSKÝCH PRÁC LÝDIE MŠALOVEJ

V druhej polovine mája v klubovni Obvodného výboru Československej kultúrnej spoločnosti v Jablonke bola otvorená výstava amatérských maliarských prác našej krajanke Lýdie Mšalovej. Výstavu usporiadala Československá kultúrna spoločnosť v rámci osláv Tisícročia poľského štátu. Otvoril ju bývalý riaditeľ jabloneckého lycea a zároveň profesor, ako aj triedny učiteľ krajanke L. Mšalovej Stefan Waciawik. Otvorenia výstavy sa zúčastnili: tajomník ústredného

KREMPACHY

Pod heslom „Nikdy viac vojnu, nikdy viac koncentrárne tábory“ konala sa posledne v Krempachoch slávnosť dvadsiateho výročia víťazstva nad fašizmom.

Slávnosť, ktorá sa konala v škole zúčastnili sa: predstaviteľ Ludovej poľskej armády nadp. Paprocký i tajomník PPRN súdruh Kępa a občania našej dedinky. Slávnosť bola zahajená odohraním Internacionály. Potom s. Andrej Hmel, riaditeľ miestnej školy, predseda miestneho národného výboru Silvester Moś a nadp. Paprocki prednesli príležitostne prejav. Žiaci tunajšej školy gratulovali našej Ludovej armáde, ktorej predstaviteľom bol nadp. Paprocki.

Dalším bodom programu boli spomienky s. Kępu na koncentrány tábor Oświęcim, ktorého bol väzňom. Pri príležitosti tohto stretnutia občania našej dedinky prediskutovali niekoľko obecných záležitostí a už nasledovala rozlúčka s milými hostmi.

Krempašania si budú dlho pamätať na túto slávnosť.

ALOJZ GALUS

výboru Československej kultúrnej spoločnosti v Poľsku Bronislav Knapčík, predseda obvodného výboru CsKS v Jablonke Ján Kovalík, zástupca predsedu miestnej skupiny CsKS v Jablonke Jozef Piroch, členovia Spoločnosti a pozvaní hostia.

Usporiadanie výstavy tohto druhu patrí k významným udalostiam v činnosti Československej kultúrnej spoločnosti v teréne. Týmto spôsobom naši krajania a všetci záujemci mali možnosť pozrieť si maliarské práce

NOWOTARSKA FILIÁLKA OBUVNICKÝCH ZAVODOV „PODHALE“ NA ORAVE

V jednom z tohoročných čísel Života písali sme o koncepcii výstavy na Orave odbôky Nowotarských obuvnických závodov, kde by našli prácu tunajší občania. Chceme aj ďalej informovať všetkých záujemcov, a ako vieme je ich veľa, o ďalších podnikaných krokoch.

V druhej polovici mája vycestovala do Nowotarských obuvnických závodov delegácia Jablonky a Lipnice, ktorá previedla s riaditeľstvom podniku rozhovor o oravskej filiálke. Porady zúčastnili sa okrem delegácie z Oravy, predstaviteľa strany z okresu a obuvnických závodov, riaditeľ závodov Szymczek, riaditeľ výroby Gajos a predstaviteľa jednotlivých oddelení závodu.

Delegáciu z Oravy viedol predseda národného výboru a tajomník miestnej stránice organizácie v Jablonke s. František Chovanec, ktorý na porade bol zvolený za predsedu prípravného výboru a za sprostredkovateľa medzi Závodmi a výborom. Učelom prípravného výboru je prevedenie počiatokových prác, spojených so stavbou filiálky a to: určenie miesta pre lokalizáciu odbôky, zaistenie terénu pod stavbu a spracovanie zoznamov budúcich robotníkov.

našej krajanke. Význam výstavy je o to väčší, že je to prvý počiatok tohto druhu v našej oblasti.

Záujem o výstavu bol neočakávanie veľký. Pozreli si ju predovšetkým krajania a iní záujemci z Jablonky a samozrejme školská mládež. Ale nechýbali ani starší. Výstavu práce L. Mšalovej navštívila tiež vedúca Okresného domu kultury p. Mirosławska, a nás krajan-maliar František Kolkovič.

Jedná z vystavovaných prác.

SNATKY NA SPISI A ORAVE

(Dokončenie zo str. 4.)

Je pravdou, že mladomanželia mohli si zvolať alebo cirkevnú, alebo svetskú formu uzavretia sňatku, ale i jedna i druhá mali takú istú verejno-právnu moc. Bol to zreteľný krok späť v pomere k doterajšiemu maďarskému systému len svetského manželského práva a pozdvihnutie cirkevných sobášov do radov tých, ktoré mali právnu moc v štáte, znamenalo víťazstvo cirkve a vytváralo pohodlnú platformu pre jej ďalšiu expansiu do oblasti preváhy v praxi manželských cirkevných a vytlačania manželstiev svetských. Týmto spôsobom namiesto, aby žiarili na celú krajinu svojimi pokrovkovými svetskými ideami — Spiš a Orava naopak, stali sa užemím klerikalných vplyvov, recipovaných v rozhodnutiach predpisov rakúskeho zákona z roku 1811.

Za druhé — súčasna platnosť dvoch právnych systémov, z ktorých každý, často rôzny spôsobom, riešil základné otázky z oblasti manželstva, viedol k mnohým vadám a nekonzervatíviám, a v praxi k vážnemu sťažovaniu života.

Lebo keď celá existencia manželstva závisela od toho v akej forme, cirkevnej alebo svetkej, toto manželstvo bolo uzavreté, stávalo sa, že mnohé osoby, nachádzajúce sa v tejnej faktickej situácii nemohli využiť tie isté práva, lebo iné práva vyplývali z maďarského zákona a iné z rakúskeho. Napríklad z dvoch osôb, z ktorých každá má tak isto vážne skutočne podmienky pre rozvod, jedna sa môže rozvíť a druhá nie. Okrem toho rakúske právo neuznávalo rozvody katolických manželstiev. Uplne iné boli základy pre žiadosť o uznanie manželstva za neplatné podľa rakúského práva a o rozvod podľa maďarského práva. Na tomto pozadí vznikali úplne nelogické a smiešne právne riešenia. Napr. keď okresný súd v Nowom Sąčci uznal za neplatné manželstvo uzavreté v náboženskej forme pre príbuzenstvo manželov, čo bol prekažkou uznaného rakúskou stránkou, vtedy rozlúčení manželia mohli ihneď ísť na radnicu a tam uzavrieť platné manželstvo v svetkej forme v opredí o maďarské právo, ktoré takisto prekážku neuznávalo. Čiže skutkový stav bol nezmenený, ale ten istý súd musel by nové manželstvo medzi tými istými osobami uznať za platné nakoľko sa zmenil právny základ uzavretia tohto zväzku.

Tento nesprávny právny stav, oprávnené pomenovaný právnym čudáctvom, v celoštátnom merítke bol príčinou nedostatku stabilizácie právnej situácie občanov, ktorá často zvisela od toho kde tento občan býval a akého bol vieroveryznam. Preto cez celé dvadsaťročie v širokých pokrovkových kruhoch spoločnosti rodili sa návrhy, aby pre celé Poľsko bol vytvorený jeden systém manželského práva a práva o matričných záznamoch, ktoré by malo podľa vzoru všetkých civilizovaných štátov Európy — svetký charakter, s eliminovaním vieroveryznamu. Dôležitú prácu na tomto úseku róbila kodifikačná komisia RP, ktorá na rokach dvadsať a tridsať rokov spracovala návrhy jednotného pre celý štát manželského práva a práva o matričných záznamoch. Napriek tomu, že návrh manželského zákona spracovaný kodifikačnou komisiou neopíral sa konzervatívne na laických zásadach a vo svojom pokrovkom charaktere značne sa vzďialoval maďarskému zákonom, ktorý platil na Spiši a Orave — prudká reakcia katolických cirkevných kruhov nedopustila schválenie tohto návrhu ako zákona a zavedenie ho do života. Katolicka cirkev ešte raz predložila svoj cirkevný, partikulárny záujem nad štátnym a verejným záujmom. Až do prepuknutia vojny horevedený nezmyselný stav právny na Spiši a Orave ostal nezmenený a nebol rozumne regulovaný.

Bolo nutné, aby vzniklo Ludové Poľsko, aby aj v tejto oblasti nastali radikálne zmeny. Už v septembri roku 1945 na území celej krajiny byli zavedené jednotné predpisy týkajúce sa manželského práva a matričných záznamov, opredé na svetkých základach. Nepodrývajúc vôbec význam a autoritu manželstiev uzavretých v náboženskej forme pre vnútročirkevné pomer, právo Ludového Poľska, podľa vzoru väčšiny európskych zákonodarstiev, odrieklo takemuto manželskému zväzku význam pred právom, ktoré ustanovil štát. Aby zväzok dvoch ľudí mohol získať právne potvrdenie, musel byť uzavretý na radnici a nie pred duchovným.

Dnes v celom Poľsku, to znamená aj na poľskom Spiši a Orave, platia jednotné predpisy svetkého manželského zákona a práva o matričných záznamoch. Preto dalo by sa povedať, že týmto spôsobom zvýfazili idey, ktoré pred niekoľko desiatkami rokov vyzdvihli Spiš a Oravu do poprednej, zo zorného uhla laicizácie pozície a ktoré boli neskôr zlomene pre cirkevnú politiku vtedajšieho poľského štátu.

JANUSZ OSUCHOWSKI

